

Universitätsbibliothek Wuppertal

Quatuor D. N. Jesu Christi Euangeliorum Versiones per antiquæ duæ, Gothica scil. et Anglo-Saxonica

Junius, Franciscus

Dordrecht, 1665

II. Rubricarum, quibus sectiones Evangelicæ insigniuntur, quibusq[ue];
olim dignoscebantur lectiones anniversariis quibusdam diebus, in veteri
Anglo-Saxonum ecclesiâ, destinatae, brevis explicatio.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-702](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-702)

vel aliorum suffragiis non comprobata, à nostro iudicabam instituto aliena. In his autem subnotandis, video me iterum incidisse in occasionem congerendi Variantes Lectiones. Quas quidem produxi, nullo profectò studio elevandi auctoritatem illius, quæ apud nos obtinet, lectionis; nedum Versionum erroribus patrocinandis: sed ut hinc lectori constet Interpretem hunc nostrum secutum fuisse Versionem quandam Lat. antiquam, quæ Hieronymi non passâ est (in aliquibus saltem) emendationem. De codice illo Theodori Bezae Græco-Latino, quem sæpissimè in Gothicis etiam illustrandis allegavi, sic ipse vir Cl. in epistolâ suâ ad Cantabrigienses: — In hac non sententiarum sed vocum diversitate, nihil profectò comperi, unde suspicari poterim à veteribus illis hæreticis fuisse depravatum. Imò multa mihi videorprehendisse observatione digna; quædam etiam sic à receptâ scripturâ discrepantia, ut tamen cum veterum quorundam & Græcorum & Latinorum Patrum scriptis consentiant: non pauca denique quibus vetusta Latina editio corroboratur. Sic ille.

I I.

RUBRICARUM, quibus Sectiones *Euangelicæ* insigniuntur, quibusq; olim dignoscebantur LECTIO-
NES anniversariis quibusdam Diebus, in veteri
ANGLO-SAXONUM Ecclesiâ, destinatæ,
brevis explicatio.

VT Lectionum Ecclesiasticarum Indices, quas Rubricas appellamus, à Textu Evangelico commodius distinguerentur, placuit, in hac Editione, eos semper disponere inter duas lineas parallelas. Numero sunt, nisi fallat calculus, cxc. In hac itaque compendiarîâ nostrâ eorum expositione, pauca quædam in iis passim occurrentia primò attingere libet, deinde singulos ordine examinare.

IN genere, omnes Rubricæ inchoantur vel à Ðyr [gobypel] gebypað. vel à Ðyr [gobypel] rceal. quorum succincta sequitur explicatio.

Ðyr gebypað. vel Ðyr gobypel gebypað on —] Lat. ad verb. Hoc Evangelium accidit, vel contingit; q. d. Huic accidit ut legatur —. Belga diceret Dit ghebeurt / Hoc accidit, evenit, vel usu venit. Aliquando dicitur Ðyr

Ðýr ȝebýpað to —. quod exponi potest, Hoc pertinet ad —: namque pro Ad te pertinet (Mar. IV, 38.) ponitur in Aldredi Glossâ interlineari, To ðe býpeð. in Odoëni verò, To ðe ȝibýpeð. Vide Job. x, 13, 16. hujus nostræ editionis. Ȝebýpað quoque significat Oportet; Mar. VIII, 31. & alibi passim.

Ðýr ȝceal. vel (ut habetur, ad Job. III, 1.) Ðýr ȝobýpel man ȝceal ȝædan —] Lat. Hoc Evangelium legi debet; vel, Hoc legendum est, vel legendum erit —. Belga itidem diceret, Dit sal men lesen. Debebat ei, est Dým ȝceolbe; Matth. xviii, 24. Sceal etiam potest esse signum Futuri temporis; quod testatur Runolphus Jonas de Islandico Skál. Futurum, inquit ille, circumscribitur per verbum Ȝ ȝtal vel Ȝun &c; Gram. Island. cap. VIII. pag. 115. Sicq; interdum accipitur SKALL Gothorum: namque pro Ἡμετέρι δὲ πῶν Ἰουδαίων, habetur Gothicè SKNALLA ȜALLANPHNAN. Job. xii, 33. Idem quoque valet Anglorum Shall.

Ȝobýpel] Lat. Evangelium; Anglis hodiernis Gospels. In Alfrici, ut creditur, Glossario nondum edito legitur, Evangelium t bonum nuncium, Ȝobýpel. Hoc itaque tantundem valet ac Græcum Ἐυαγγέλιον. Vox est composita ex Ȝob & Spel. quorum prius significat tam Deus, quàm Bonus: ut, Nýr nan man ȝob buton Ȝob ana. Lat. Nemo bonus, nisi solus Deus; Luc. xviii, 19. Quæ quidem Ȝob & ȝob nullâ sæpissimè gaudent distinctione orthographica, in codicibus saltem manu exaratis. Alterum illud Spel aliquando usurpatur pro Homilia, vel Sermo Ecclesiasticus: ut, ȝe appyton on Enghyc on ȝumum ȝpelle. i. e. Scripsimus Anglicè in Homiliâ quâdam, inquit Alfricus Abbas in Tract. de V. Testam. pag. 19. Conf. ejusdem Præfationem ad Gram. Latino-Sax. & Hen. Spelmanii Concil. pag. 583. Aliquando ponitur pro Historia vel narratio: sic Bedæ Historia Ecclesiastica, ab Interprete Saxonico nuncupatur Spel. in ipso Præfationis vestibulo. Porro, Spellan & ȝepellan significant Fabulari, confabulari (Gr. Ὀμιλεῖν) tam in nostrâ editione, quàm in Glossis interlin. Luc. xxiv, 15. Sic, Man ne moȝ ȝpellian — binnan Ȝobey cýpcan. ȝorðan ðe heo ȝ ȝebedhuy Ȝobe ȝehalȝob to þam ȝarþlicum ȝpæcum. i. e. Non decet — in Ecclesiâ Dei fabulari: quoniam orationis est domus, Deo consecrata in spiritualium eloquiorum exercitium; Canon. Alfrici, §. 35. in Spelm. Concil. pag. 582. Sed, quod omnium maxime hoc facit, Got. SPILLAZ non solum Διαξέμεν denotat; ut, ȝAH SPILLAZDEANN IM FLIEI ȜASEONN. Καὶ διαξέμεν αὐτοῖς οἱ ἰδόντες Mar. v, 16. verum etiam ipsum Ἐυαγγελίζομαι ut, SPILLAZ IZVIS FALHEIDA MIKILLA. Ἐυαγγελίζομαι ὑμῖν χάρις μεγάλη. Luc. II, 10. Quin & ȜASPELLAZN ponitur pro Διαξέμεν ut, ȜASPELLAZ PHINDAN ȜAKAZA ȜFS. Διαξέμε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Luc. ix, 60. Hic autem oppor-

opportune notandum, quod ex isthoc **ΣΠΙΛΛΩΝ** composito cum **ΨΙΝΨ**. Bonum, oriatur **ΨΙΝΨΣΠΙΛΛΩΝ**. *Ευαγγελιστῶν*. E. g. *Ευαγγελιστοῦ τῷ βασιλείῳ τῷ Θεῷ*, est Gothicè **ΨΙΝΨΣΠΙΛΛΩΝΔΣ ΨΙΝΔ ΛΝΓ ΑΚΑΓΑ ΓΨΣ**. Luc. VIII, 1. Quod quidem **ΨΙΝΨΣΠΙΛΛΩΝ** (ut ante me observavit Cl. Junius) ad amussim respondet Saxonico nostro **Γοβρpellian**. Hoc etiam composituræ ritu, Gothicum **ΥΛΙΛΜΕΚΓΑΝ**. *Ευαγγελιστῶν*, conflatur ex **ΥΛΙΛΛ**. *Καλῶς*, vel *δ* in compositione, atque **ΜΕΚΓΑΝ**. *Κηρύσσειν, διαλαλεῖν*. Exemplum esto locus modò allatis parum absimilis, **ΨΙΝΔ ΛΝΓ ΑΚΑΙ ΓΨΣ ΥΛΙΛΜΕΚΓΑΛΛ**. *Ἡ βασιλεία τῷ Θεῷ εὐαγγελιστῶν*. Luc. XVI, 16. Nec prætereundum est, quod observavit amicus ille noster, in *Observationib. suis in Willeramum*, pag. 7. **Γοτspel** nempe vet. Francis Evangelium sonare; sed & **Euatçundida** quoque idem valere, in *Glossis Keronis*. **Euat** / ni fallor, idem est quod *Willerami Guod* / Bonum: certè eidem *Abbati Merspergeni Kunde* mir est *Narra* mihi; *Cant. I, 6*. In quem locum Cl. Junius, è *Francico quodam Glossario*, notat **Cundida** & **Chundida** transferri Indicium: & *Willerami Dorecudent* vertit idem *vir doctus*, *Prænuntiant*. Nihil aliud ergo significat *Francorum Euatçundida* / quàm Bonum indicium, sive nuncium; quod Saxonico **Γοβρpel** aptissimè conformatur. Ex hac linguarum cognatarum harmoniâ non obscure evincitur, nostrum **Γοβρpel** potius *Ευαγγελίου* significatu exprimere, quàm Dei historia; quod tamen doctis quibusdam magis placuisse video. Quod autem alii Anglicum **Gospell** dictum voluere, quasi **Ghost-spell** / Spiritûs S. narratio, paucos habituri sunt, quantum video, fautores. Hoc aliquanto diffusius prosecutus sum, quàm nostri instituti ratio permittit; ut hinc quoque lucis aliquid accedat Anglico nostro **Gospell**: quod à Majoribus nostris ut fuit antiquitus receptum, ita à nobis in hunc usque diem unice retinetur. Video quidem in *priscâ Novi Testamenti Versione Anglicâ* M. S. pro Evangelizare posita **To euangelize** atque **vangelize** / quæ nostro tamen seculo in desuetudinem abierunt. Rarum profectò est, quod nobis hîc obtingit; Evangelium scil. nobis vulgariter non aliter esse notum, quàm voce illâ Anglo-Saxonica, è paterno idiomate manifestissimè petita. Certè **ΛΙΥ ΑΓΓΕΛΩΧ** nusquam non occurrit in *cod. Argenteo*: inq; *Paraphrasi Willerami Francicâ* passim reperitur ipsum Evangelium. Habent etiam *Islandi in Versione suâ Gudspiall*; *Mar. XIII, 10*. & *XIV, 9*. habent quoque iidem alibi passim Evangelium. In *Dictionario Cambro-Britannico*, quod *Joh. Davies* publicavit, an. **CIDIO CXXXII**. video *Llawnchwedl*, Latum nuncium, positum pro *Ευαγγελίου* sed & ibidem video *Efengyl* ejusdem etiam significationis esse. Denique *Scoti*, qui **Gospell** nostrum pariter agnoscunt, in scriptis suis familiariter utuntur voce **Evangel**. Quod ad alios spectat; aut ipsum *Ευαγγέλιον*, aut vocabulum ex eo formatum usurpatur, non à Gallis modò, Italis, Hispanisque; sed etiam à Syris, Arabibus, Persis, *Aethiopicis*, & *Coptitis*;

VERSIONEM ANGLO-SAX.

511

titis; quinetiam à Moscovitis, Bobemis, utriusque Germaniæ incolis, Danis, atque Finnonibus. In animo erat nonnulla in chartam conijcere de vocibus huic Saxo- nico Godypel affinis; quales sunt Bizypel. Lappel. Anypel. &c. sed Typo- graphus festinans, atque jam nunc importunè urgens, hìc cogit abrumpere.

Dæg vel dæg] Lat. Dies. Vide Cl. Junii Glossarium Got. in **DARS**:

puca vel pucu] Lat. Hebdomas, hebdomada, septimana. Danicè voca- tur **Uge** vel **Wge** / Runicè **NIPI**. Anglicè **Week** / Belgicè **Wefe** / & Alaman- nicè **Woche**. De Septimanâ isthac sic Olaus Wormius: Nec quicquam pecu- liare circa eam nostrates observâsse reperire adhuc licuit, nisi quod inveniam in antiquioribus Fastis etiam exaratam fuisse literis ipsis Runicis, quas ante veri DEI cultum majores nostros obtinuissè est in confesso. Eam autem, ut gentes plæræque ex septem conflârunt diebus, quos junctim, en **Wge** dixerunt, etymo nobis adhuc incerto. Antiquitus en **Viða** dicta videtur Septimana, hinc & diem Mercurii, eo quod septimanæ medius sit, **VIPIPIPI** appellatum reperio.

Fast. Dan. lib. I. cap. 15. Dies Mercurii similiter Alamannis dicitur **Mitwo- chen** / vel die **Mitwoch**. De Etymo, videant alii, num **Viða** vel **Vifu** illud forsân deducatur à Got. **VIKX** significante Ordo rerum vicibus suis recurrentium; **Luc. I, 8.** ubi leguntur **IN VIKXN KUNGIS SEINIS**. pro Gr. **Ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ἑβδομημέρου αὐτῆς**. Applicationem ad Dies hebdomadis ordine suo continuè repetitas, nemo ignorat. In Tractatu quodam Sax. m. s. de primo die Seculi, sive de Æquinoctio vernali, §. 44. occurrunt sequentia, quæ hujus vocis usum luculenter indicant: On ðam feoroðan dæge he geendode hÿr feorc. 7 feo pucu pær þa azan. i. e. Die septimo consummavit opus suum: tum autem transacta est Heb- domada.

Verba sunt de Mundi creatione.

Diebus ac Septimanis, quæ in Rubricis memorantur, sæpissimè præfixi conspiciun- tur numeri quidam Ordinales: e. g. — On þære þnyððan pucan. i. e. Tertiâ septimanâ; ad **Matth. III, 1.** — On þone rÿxteoðan runnan-dæg. i. e. Deci- mo sexto die Solis; ad **Matth. v, 24.** Illos autem, prout in editione nostrâ extant, libet subjecâ Synopsi comprehendere atque representare.

Diebus ac Septimanis, quæ in Rubricis memorantur, sæpissimè præfixi conspiciun- tur numeri quidam Ordinales: e. g. — On þære þnyððan pucan. i. e. Tertiâ septimanâ; ad Matth. III, 1. — On þone rÿxteoðan runnan-dæg. i. e. Deci- mo sexto die Solis; ad Matth. v, 24. Illos autem, prout in editione nostrâ extant, libet subjecâ Synopsi comprehendere atque representare.

On þone vel þære	{ Forþan & appan — Oðerne & oðne — þnyððan — Feorðan — Fÿrtan — Syxtan — Seofeðan — Eahtoðan vel ehroðan — }	} id est }	{ Primâ Secundâ Tertiâ Quartâ Quintâ Sextâ Septimâ Octavâ }	} supple Feriâ, vel Septimanâ. }
---------------------------	--	------------------------	---	--

Nýgo-

On þone vel þæpe	} id est	} supple Feriâ, vel Septimanâ.	Nýgoðan —	Nonâ
			Teoðan —	Decimâ
			Enblýfstan —	Undecimâ
			Tpelfstan —	Duodecimâ
			þpetteoðan —	Decimâ tertiâ
			Feopenteoðan —	Decimâ quartâ
			Fifteoðan —	Decimâ quintâ
			Syxteoðan & rýrteoðan —	Decimâ sextâ
			Seopenteoðan —	Decimâ septimâ
			An 7 tpentýgoðan —	Vicesimâ primâ
Tpa 7 tpentugoðan —	Vicesimâ secundâ			
Fif 7 tpentugoðan —	Vicesimâ quintâ			

His adde Tþam dagum. Duobus diebus; ad *Joh. xi, 47.* þþym pucon. Tri-
bus septimanis; ad *Joh. i, 15.* Feopop pucon. Quatuor septimanis; ad *Mar.*
xi, i. & siqua sunt similia. Sequuntur ipsi hebdomadis Dies.

Sunnan ðæg] Lat. Dies Solis. Ab Anglis etiamnum appellatur **Sunday** /
ab Alamannis **Sontag** / à Belgis **Sondagh** / à Danis **Sondag** / atque ab anti-
quis Frisonibus **Sonendei** & **Sonnendei**. Certè in antiquis LL. Friscis (pag. II.
editionis vet. Colon.) quartum Decalogi Præceptum in hoc compendium contrahitur;
Israhel / dis sonnendeis fra scheltu naet foerjetta. Israel, diei solis celebra-
tionem, vel sanctificationem, nè obliviscaris. Ubi obiter notandum, vet. Frisios
à S. Willibrordo, qui eos ad fidem Christianam convertisse dicitur (ibid. fol. præce-
dente) edoctos fuisse, diem Dominicam observandam celebrandamq; esse, propter im-
perium quarti illius Mandati. Cui consonum est, quod ex Homiliâ Saxonica ci-
tauit Abr. Wbelochus, in Not. ad Bedæ Hist. Eccles. lib. III. cap. 26. Sed hæc in
transitu. In Calendarii Runicæ Appendice, Dies Dominica eodem modo nun-
cupatur **UPLN4AR**. Sol Anglo-Saxonibus est Sunna. Anglis **Sun** / &c.

Monan ðæg] Lat. Dies Lunæ. Anglis hodiernis est **Monday** / Belgis
Maendagh / Alamannis **Montag** / & Danis **Maendag** vel **Maandag**. Mona
Anglo-Saxonicum denotat Lunam, quæ Anglice vocatur **Moon**: & sic in cæte-
ris allegatis exprimitur Lunæ dies. Mibi nihil est ad manum quod hic adji-
ciam, nisi Mona istud, quo Luna significatur, in veterum Saxonum lingua esse
Masculi generis; Sunna verò illud, Solem denotans, Fæminini. Exempli gratiâ:
Undep ðam circule ýpnð feo runne 7 fe mona 7 þa tpef tacna. i. e. Sub
hoc circulo [Zodiaco] currit, sive cursum suum peragit, Sol, & Luna, & duode-
cim Signa; Tract. de Equinoctio vernali, §. 3. Sic, De zelimpð ze ægðep ze
to þæpe runnan ze to þam monan. i. e. Tam soli quàm Lunæ contingit;
ibid.

ibid. §. 21. Ubi Se & þam Masculina sunt; Seo & þæpe Fœminea. Sciat enim lector in hac nostrâ palæstrâ inexercitatus, Saxonibus tria fuisse Nominum Genera: e. g. Seo [Fœm.] rapel yr ma þonne metτ. 7 ye [Masc.] lichama ma þonne þ [Neut.] peaf. i. e. Anima plus est quàm esca, & corpus plus est quàm vestimentum; *Luc. xii, 23.* Ad idem in Solis ac Lunæ nominibus Arabicis observatum, alludit celeberrimus Poëta Motanabbi, citatus à Cl. D. Pocockio, in *Not. ad Carmen Togrâi*, pag. 13. Distichon Latine sonat,

Nec nomen Fœmininum Soli dedecus,

Nec Masculinum Lunæ gloria.

Vide Nob. *Spelmanni Glossarium*, in voce *Mona*.

Tipes dæg] Lat. Dies Martis. Angli vocant *Tuesday*; Dani, *Tijsdag*; Alamanni, *Dienstag*; Belgæ *Dijnsdag*/ *Dingsdag*/ *Dienstdag*/ & *Dijsendag*. De *Thifâ* vel *Difâ*, quæ *Thori*, sive *Thoronis* dicitur fuisse uxor; itémque de *Idolo*, nescio quo, *Tijs* dicto; consulendus est *Olaus Wormius*, *Monument. Dan. lib. I. cap. 4.* & *Fast. Dan. lib. I. cap. 15.* Ab horum enim alterutro Boreales autumant hunc Diem dictum fuisse *Tijsdag*. Alii existimant potius scribendum esse *Hifsdag*. *Conf. Ger. Vossii lib. II. de Idol. cap. 33.* Scribitur etiam *Thijsdag*/ *Dijsdag*/ &c.

þodnes dæg] Lat. Dies Mercurii. Hunc diem Angli hodierni appellant *Wednesday*; Belgæ, *Wonsdag*/ *Woenstdag*/ & *Goensdag*; Cimbri, *Wonsdag*; Saxones quidam inferiores & Westphali (teste *Eliâ Schedio*, de *Dis Germ. cap. v.*) *der Wodentag*; alii Septentrionales, *Onsdag*/ *Odensdag*/ & *Wodensdag*. Appellationes istas ferunt desumptas fuisse à quodam *Othino*, qui aliàs dicebatur *Odinus*, *Vodanus* & *Wodanus*; de quo inspiciendi sunt auctores modò laudati. Ego in *Ms. libellum* incidi, in quo hæc occurrebant ex *Edda*, celeberrimo illo Borealium *Mythologo*, allegata: *Thesr Othin h. nifin spadom. fona hans het frigida er vir faullum frig. &c.* Quæ Latine reddebantur, *Hic Othinus habuit multa vaticinia. Uxor ipsius vocabatur Frigida, quam nos appellamus Frig. Ille versus Septemtriones iter suscepit cum magnis copiis, & ingenti thesauro: & quocunque ibant multi magniq; apparebant, Disq; quàm hominibus similiores. His addi possent aliquot de þoden. cujus frequens est mentio in vett. Genealogiis Anglo-Saxonis: sed nunc expatiandi animus mihi non est, neque otium. Unum Will. Malmesburiensis, de Hengisto & Horsâ differentis, testimonium describam. Erant, inquit ille, abnepotes illius antiquissimi Woden, de quo omnium ferè barbararum gentium regium genus lineam trahit; quémq; Gentes Anglorum Deum esse delirantes, ei quartum diem septimanæ, & sextum uxori ejus *Frææ* perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacrilegio. De Gestis Regum Angl. lib. I. cap. I. Conf. seriem genealogicam *Idæ*, ad an. *IO XLVII.* *Cearlimi*, ad an. *IO LX.**

& *Ethelwulfi*, ad an. 1000. in *Chronologia Saxonica*; nec non *Ælfredi*, filii *Ethelwulfi*, apud *Asserum Sbyreburnensem*. De *Wodan*, sive *Gwodan*, vide quoque *Paulum Warnefridum*, de *Gest. Langobardorum*, lib. I. §. 9.

Punper dæg. & *Punp dæg* in *Rubrica ad Job. v. 30.*] *Lat.* Dies Jovis. *Anglice* etiamnum dicimus *Thursdag*: at superiores Germani hunc diem appellant *Donnerstag*; inferiores, *Sonderdag*: q. d. Tonantis dies. In libello m. s. supra laudato, sic scribitur de *Thor / Othini filio*: Mensis Martius ab eo vocatur *Thormaanct* / Mensis Thoronis; & Dies Jovis, *Thorsdag* / sive Dies Thoronis; quin & Tonitru adhuc vocatur *Thordun* / quasi Sonitus Thoronis. De *Thor* & *Othino*, numinibus ementitis, consulendus est *Saxo Grammaticus*, *Hist. Dan. lib. vi. pag. 93.* editionis *Wecheliana*; itemq; *Olaus Magnus*, *Hist. Septentr. lib. III. cap. 3.* In *Homilia* etiam *Saxonica* quadam de temporibus *Antichristi*, leguntur *Dop eac 7 Eopden ðe hæþene men heþiað 7 pi ðe. i. e.* *Thor* quoque & *Woden*, quos *Pagani* summis laudibus prosequuntur. Vide *Abr. Whelochi Not. ad Bedæ hist. Eccles. pag. 495.* Dies iste vocatur etiam *Torsdag* / &c.

Frige dæg] *Lat.* Dies Veneris; *Angl.* *Friday* / *Belg.* *Drîdagh / Drîd-dagh / & Oriend-dagh* *Corn. Kiliano*; *Alam.* *Freitag* / *Dan.* *Fredag vel Freidag*. Ferunt hunc diem denominationem suam sortitum fuisse ab *Idolo* quodam *Ethnico*, quod dicebatur *Frigga / Frigge / Frig / Frea / Freja / Frizzo / Frigo / Fro / & Fria*. In libello illo m. s. recens exarato, sed de cujus auctore mihi non satis constat, reperiuntur ista: *Fro & Frø* *Dea*, aliter *Frigge*. *Venus* est —. Ab hac *Dea* Dies sextus hebdomadis nomen habuit, & *Fredag* sive *Frødag* & *Friggedag* dictus est. Ita cingulum *Orionis* in *cælo* appellatum fuit *Friggeroch / Colus Friggæ*, quod post religionem *Christianam* receptam *Mariroch* / sive *Colus Mariæ*, dictus fuit. Hæc in libello, quem *amicus* commodavit. Plura de *fictio* isto numine, nec non de *Odhen* & *Thor* / notavit *Cl. Junius* (in *Gloss. Got. ad vocem vras*) ex *Adami Bremensis hist. Eccles. cap. 233.* quæ, totidem ferè verbis, invenio in *Olai Magni hist. Septentr. lib. III. cap. 3.* Multa quoque de *Othino* & *Friggâ* uxore ejus habet *Saxo Grammat. hist. Dan. lib. I. pag. 12.* *Ethnica* hic referre non multum delectat; sed pudet profectò vel transcribere turpissima illa, quæ de hoc *fædo* memorantur *Idolo*. Cætera peti possunt ex *Olai Wormii* locis supra citatis.

Sæteþney dæg. & *Sæteþn dæg* in *Rubr. ad Luc. III. 1.*] *Lat.* Dies Saturni. *Belgæ* dicunt similiter *Saterdagh*; & *Angli*, *Saterdag*. Ab *Alamannis* scriptum video *Sonnabend* (*Kiliano* *Sonavond*) q. d. *Vigiliæ* diei *Solis*; item *Samstag* (à quo non multum absonat *Gall. Samedi*) & *Sambstag*. Hoc postremum haud dubiè idem est quod *Francicum Sambaztag* / q. d. *Sabbati* Dies: ubi *Sabbatum* redditur *Sambaz*; sicut *Habakuk Græcè* Ἀψαυαῖν scribitur. *Sabbatum* etiam

etiam dicitur *Ethiopicè* **ἡσάβη** Sanbat. *Mibi non est quod hic adjiciam, nisi Sax. Sæter bæg & Sæterney bæg. in ipso Textu aliquando posita esse pro Lat. Sabbatum; ut, Mar. xv, 42. & xvi, 1. ubi Sabbatum tamen statim transfertur Saxonice Repte-bæg (q. d. Quietis dies) Mar. xvi, 2. Quod Ricardus Versteganus nostras, qui omnium horum Deorum Dearumq; simulacra in ære dedit incisa, affirmet (in *Antiq. restitut. cap. 3.*) hunc ultimum hebdomadis Diem appellatum fuisse **Saterdag** ab Idolo quodam **Sæter** atque **Crodo** nuncupato, fides sit penes auctorem. Ego **Sæter** / vel, ut alii scribunt, **Satur** / nihil puto aliud esse quam Saturnus. Hæc breviter dicta sunt de Septimanæ dierum nominibus. Nonnulla video præterita, quæ addi possint ad ea quæ dicuntur de feriâ tertiâ, sive **Tipey bæg**. sed chartulam è manibus meis immaturam eripuit Typographus; & forsân operæ pretium non est Paganorum diutiùs movere sterquilinum. B. Augustini censuram de Christianis Ethnicis Dierum appellationes usurpantibus, legat, qui volet, in *Enarratione ejus in Psalm. xciii. col. 1039.* Sequuntur ea quæ spectant ad dies festos.*

Mæsse-bæg] *Lat. Dies festus, festum. Addi solet Sanctorum nominibus; ut, Anbræar mæsse-bæg. ad Matth. iv, 18. To ð. Agnan mæssan. ad Matth. xiii, 44. Quod passim observatur quoque in Calendario Runico; ut, ВЛНМН ПИИЛ. Pauli festum; ПЛМН ПИИП. Mathiæ festum; ІАЛМН ПИИЛ. Joannis festum; ВАРАНЕ ПИИ. Bartholomæi festum; O. Worm. Fast. Dan. lib. III. Ubi varia hujus vocis scriptio potest obiter discerni. Hanc nostram interpretationem astruit illud in *Canonib. Alfrici, §. 23. Se Mæsse-ppreort sceal recgan on Sunnan dagum 7 Mæsse-dagum þær Godpeller andgite on Englisc ðam folce. i. e. Diebus Dominicis ac festivis, Presbytero incumbit, ut Evangelii sensum populo dicat, sive interpretando pronunciet, Anglicè. Cui conforme est quod lego in Membranis Saxonice, quas suppeditavit Cl. Junius; scil. Se Byrceop scyl bebéodan. mid ði mærtan bebobe. ðam Mæsse-ppyrstum. — þ hie béodan þam Goder folce þ hie Sunnan dagum 7 Mæsse-dagum Goder cýpican georne gerécan. 7 ðær ða cobcundan [lege godcundan] láne georne gehépan. i. e. Episcopus tenetur Presbyteris severissimè, [ad verb. summo jussu] mandare, ut ii præcipiant Dei populo, Ecclesiam Dei diebus Dominicis ac festis diligenter frequentare, doctrinamq; divinam ibidem attentè audire. Ne quis in nos accusationem temerè suscipiat, quod Mæsse-ppreort reddiderimus Presbyter; & non potiùs, ut alii, Missalis sacerdos; aut etiam Sacrificulus, Missator, aut quid simile: placuit Versionem nostram vindicare, simulq; latiore hujus vocis usum in monumentis patriis, quoad possumus, indicare. Versionem calculo suo comprobat magni nominis Interpres, Alfricus, Abbas; in cujus Glossario m. s. habetur, Presbyter, Mæsseppreort. In Alfrici Canonibus ad Wulfinum Episcopum,**

pum, §. 17. legimus Pperbiter þ Mæyre ppeort obbe caldrita. q. d. Presbyter est Mæyre ppeort vel Senior. Idem probari potest ex *Alfrici* epistolâ ad *Wulfstanum* Archiepiscopum, sæpe recusa; atque ex *Alfredi R. Præfatione* ad *S. Gregorii Pastorale Saxonicum*, collata cum *Asseri* historiâ de *Alfredi rebus gestis*. Patentiorem dictionis usum ostendunt sequentia. *Æbeau* Dec ðam mæyrepppeort. in *Gloss. Aldredi*, pro Ostende te sacerdoti; *Matth. VIII, 4.* Cui consonat *Textus*, *Hebr. VII, 5.* in *MS. libro Scintillarum* sic Latino-Saxonice conceptus: De filiis *Levi* sacerdotium accipientes mandatum habent decimas sumere &c. *Sax.* Of beapnum *Leui* mæyrepppeort-hab onfonbe beboð hi habbað teopunga niman &c. Ubi vocabulum videmus etiam sacerdotibus veteris Testamenti accommodatum. In *Pseudevangelio Nicodemi* Saxonice verso, quod è *cod. Cantabrigiensi* descripsit *Cl. Junius*, Seniores ac sacerdotes *Judæorum* passim vocantur þa caldpar 7 þa mæyrepppeortar: At in ejusdem *Pseudevangelii* fragmentis, quæ in *bibliotheca Cottonianâ* asservantur, hoc mæyrepppeortar ut plurimum desiderari notatur: semel ejus loco substituitur Ppeortar: Legentis itaque Mæyre in *Rubricis nostris*, aut *Masse* in *Anglicis festivitatum nominibus*, nè statim animum subeat *Sacrificium propitiatorium* pro vivis & mortuis: nec à legente Mæyrepppeort in *Anglo-Saxonice*, aut *Priest* (quod nihil aliud est quàm Ppeort vel Presbyter) in *Anglicis*, ulla fingatur necessitas transferendi *Sacrificulus*, aut *Missalis* sacerdos; eo nempe sensu, quo accipiuntur ea nostris diebus. Certè eruditi non dubitant affirmare *Latinum Missa* interdum usurpatum fuisse pro *divino Officio Lectionum, Precum, aliorumq;* id genus, in *Ecclesiâ celebrato*: quamvis nulla eo tempore esset *Eucharistiæ administratio*. Sic *Missæ & Eucharistia* tanquam distincta leguntur in *Regulâ S. Benedicti, cap. 38.* — Post *Missas & Communionem* —: ubi *Versio quædam Saxonica MS. habet* — Æfter mæryan 7 hurelgange —. alia verò *interlinearis, itidem MS.* — Æfter mæryan 7 gemænrumunge oððe hurelgange: Est autem *Hurelgang*. *Eucharistiæ perceptio; & Gemænrumunge. Communio, igitur.* Quid de *S. Cænâ Dominicâ* senserint majores nostri, manifestè docent tam monumenta ipsorum *Sax. vixdè*, quàm *Sermo ille Paschalis, in veteri Anglo-Saxonum dialecto, qui primùm excusus fuit (circa an. CIOCLXVI.) typis Dayanis, ac postmodum recusus non semel in Job. Foxi Martyrologio, atque aliàs. Sufficiat dixisse hunc veteris Ecclesiæ Saxonice Sermonem, sive Homiliam, magnam sui partem desumptum fuisse è scriptis Bertrami, (qui & Ratramnus dicebatur) atque Rabani Archiepiscopi Moguntinensis.* In dictâ quoque *Regulâ Benedictinâ*, *Missæ observatur accipi pro missione, sive dimissione populi; quod etiam probat Hen. Spelmannus (in voce Missæ) ex S. Galli Monacho, Kerone; cujus verba sunt, Missas, Santa, quia mittitur populus. Locus in Regulâ habetur cap. 17. ubi Missæ sunt (vel, secundum cod. MS. Cottonianum à*

Cl. Junio collatum, Missa est) transfertur in interlinealibus *Hic bīð geendod. i. e.* Finitum est. Sic statim, pro Kyrie eleison, & benedictio, & missæ fiant (in MS. faciant) ponuntur in alterâ Versione, *Kýrrie leison. 7 71 rpa mīð gebede geendod. q. d.* — atque ita cum precatione concludatur, vel absolvatur Officium. Et de voce *Mæsse* hætenus. *Supersunt alia exempla, extra omnem controversiam posita, quibus interpretationes jam allatæ stabiliri possent: qualia sunt, Be Mæsse-dæge ppeolre. in LL. Aluredi R. cap. 41. quod Joh. Bromton interpretatur, De festivitatum observatione; in Chronico suo, colum. 821. Sic, In Augusto plena hebdomada ante festum Sanctæ Mariæ, (ibid. col. 826.) respondent Saxonice On hæpsefte þa fullan pucan æp Sanctam Mariam mæssean. in citato capite. Conf. versionem LL. Ecclesiasticarum Canuti R. cap. 17. (in Sax. cap. 14.) ab eodem concinnatam. Apud eundem Bromtonum, Abbatem Fornalensem (columnâ 845.) lego Messethegnes & Worulthegnes (Sax. Mæsseþegner 7 pepold ðegner. in LL. Ethelstani R. pag. 55. edit. Whelock.) id est presbyteri & seculares thayni. Ita in LL. Edmundi R. cap. penult. occurrunt Saxonice Æt ðam gīstan pceal Mæsse-ppeorþ beon. ubi Bromton, Huic dationi (nempe nuptiali) debet interesse Presbyter. In *Elfrici Canonibus*, §. 5. Episcopus, Presbyter, Diaconus, redduntur Saxonice Byrceop. Mæsse-ppeorþ. Diacon. *Quintiam Arius hæresiarcha vocatur Mæsse-ppeorþ. in iisdem Canonib. §. 3. Sed de hac re longè plura quàm statuebam. Quod futuri est pensi brevius absolvendū est.**

Mæsse-æfen] Lat. Diei festi vigilia, Anglice *Holy-day Eve* / Belgicè *Heyllich Avend*. Hoc Belgarum vocabulum Kiliano est Feriæ præcidanæ, feriæ quæ solennes ferias præcedunt, vigiliæ. In Rubricâ ad *Joh. XIV, 15. statuitur Lectio on Pentecosteney mæsse-æfen. sive quæ pertinet ad Pentecostes vigiliæ: & mox vers. 23. incipit Lectio on Pentecosteney mæsse-dæg. sive ipso Pentecostes die festo legenda. Saxonice Æfen. Angl. Even & Evening / Belg. Avend / &c. significant Vesper, tempus vespertinum. Mæsse-nyht quoque huc referri potest, quod occurrit in Rubr. ad *Luc. II, 1. ubi legimus, On myðde-pýntper mæsse-nyht to hæpe þopman mæssean. i. e. In nocte Nativitatis Domini, ad primam Missam: quod in hodiernis etiam Missalibus habetur totidem verbis. Vix notatu dignum est illud To þam Vigilian. quod reperitur in Rubr. ad *Joh. XVII, 1. quippe quod nihil aliud sibi vult quàm Lat. Ad vigiliam, vel vigiliæ, de quo novissimè dictum est.***

Sanctorum, in Rubricis nostris memoratorum, nomina vel è S. Textu petuntur, vel aliunde. Prioris classis sunt, S. Petrus; ad Matth. XVI, 13. ad Mar. VIII, 27. &c. S. Andreas; ad Matth. IV, 18. & ad Joh. I, 35. S. S. Philippus & Jacobus; ad Joh. XIV, 1. S. Johannes Evangelista; ad Joh. XXI, 19. S. Matthæus;

thæus; *ad Matth. ix, 9.* S. S. Petrus & Paulus; *ad Matth. xiv, 22.* S. Paulus; *ad Matth. xix, 27.* S. Johannes Baptista; *ad Mar. vi, 17.* S. Stephanus; *ad Matth. xxiii, 34.* Quibus addi possunt Assumptio S. Mariæ; *ad Luc. x, 38.* & S. Michael Archangelus; *ad Matth. xviii, 1.* item, Commemoratio unius Apostoli (Sax. Anef Apoptolef.) *ad Luc. x, 1.* & Apostolorum (Sax. þæpa Apoptola.) *ad Job. xv, 12.* & 17. nec non Epiphania Domini. *ad Job. II, 1.* Þarrio. *ad Matth. xxvi, 2.* Arcenjo Domini. *ad Job. 15, 7.* & Pentecosten. quod passim occurrit: quæ omnia per se satis sunt nota.

Sanctorum nomina, aliunde quàm è S. Pagina accersita, in sequentibus enumerantur. To S. Agnan mærran. i. e. Ad festum S. Agnetis (in Calendario Runico **АЖИ**: *ad Matth. xiii, 44.* On S. Laurentij mærræ-dæg. i. e. Die festo S. Laurentii; *ad Matth. xvi, 24.* Cui consonat **МЕРЛИ ПИИЛ**. Laurentii festum; in Calend. Runico: item **Þaa S. Lauritz dag/** in Rubr. Danicis; ac **Am tæge S. Laurentii /** in Alamannicis; q. d. Die, vel ad diem, S. Laurentii. Nec absont **τῆ ἀγίας κλέλης, καὶ ἀρχιδιάκονος Λαυρεντίου** [νήμιον, vel ἀνάμνησις,] quod habetur in Horologio Gr. edito, an. **CIIOXXXV.** To S. Benedictus [mærræ-dæg] i. e. Ad festivitatem S. Benedicti; *ad Matth. xix, 27.* Runicè quoque habetur **ΒΙΜΒΡΑΝΙ**. in Calendario. On S. Sylvestri mærræ-dæg. i. e. In S. Sylvestris festivitate; *ad Matth. xxv, 14.* Runicum est **ИП-ПИАИР**: To S. Heremiti γ το S. Augustini mærran. i. e. Ad festum S. Augustini & S. Hermetis; *ad Luc. xiv, 25.* In Calend. Run. quoque cernitur **ΑΠΡΝΙΑΙΝΙ**: On S. Gregorij mærræ-dæg. i. e. In festo S. Gregorii (qui in Run. Calendario quoque scribitur **ÞΡΙΡΑΡΙΝΙ**.) *ad Luc. xix, 12.* To S. Vitalij mærran. i. e. Ad S. Vitalis festivitatem; *ad Job. xv, 1.* Runicum similiter Calendarium, quod extat in Fastorum Danicorum libro III. ostendit **ÞΙΑΛΝΙ**: Calendarium isthoc, quod primus è vet. membranis eruit Olaus Wormius, Sanctorum in S. Scripturâ celebratorum solennitatibus quidem non destituit: sed eas hic adducere, ubi res nihil quæstionis habet, non videbatur necessarium. Hos octo modò nominatos (quibus, post secula tria aut quatuor, additos ultra centum ejusmodi Sanctos video in Rubricis quibusdam Anglicis, recentiori manu exaratis) profundiori cultu ornatos fuisse ab Anglis nostris, probari potest duabus saltem rationibus. Primò, id astruunt majoris illorum partis Reliquiæ, quas, **λεϊψα-βολαίεσσι** temporibus, Athelstanus R. recondidit inter alias, in S. Mariæ & S. Petri Monasterio Exoniensi. De quibus vide Monastici Anglicani part. I. pagg. 223, 224 & 225. Secundò, idem evincunt Eulogia illa magnifica, quibus Sanctorum illorum aliqui decorantur in Menologii Anglo-Saxonici fragmentis MSS. quorum copiam nobis fecit Cl. Junius. Deceveram sanè ex his testimoniis quedam particulatim depromere; verùm opusculi sub currente prelo laborantis

acceleratio, hoc ipso tempore omnino repugnat. Hujus loci sunt, Aney Mæp-
 tÿper. i. e. Unius Martyris die festo; ad Matth. x, 37. Mæneþna Mæp-
 tÿpa. i. e. Multorum Martyrum festo; ad Matth. x, 16. Aney Confeþroper.
 i. e. Unius Confessoris festo; ad Matth. x, 26. Oþna Confeþroper. i. e.
 Aliorum Confessorum festo; ad Matth. xxv, 14. & Mæniger Confeþroper.
 i. e. Multorum Confessorum festo die; ad Luc. xii, 35. Sed hæcenus de iis
 vocibus quæ in Rubricis repertæ, videbantur generali quadam expositione illustran-
 dæ: sequuntur particularia quedam (vel minus universaliter in iisdem Rubricis
 usurpata) Saxonica vocabula, explicatione quoque indigentia, quæ sigillatim, ac eo
 quo occurrunt ordine, sed levi calamo, sunt deinceps attingenda.

ON Mÿð-pÿntper mæppe-æfen:] Lat. In vigiliâ Nativitatis Christi: ad
 verbum, Mediæ hyemis; Rubr. ad MATTH. I, 18. Sic, Æp Mÿððan
 pÿntpa. q. d. Ante Christi Nativitatis festum; ad Matth. III, 1. Betpeox
 Mÿððe-pÿntper mæppe-ðæg 7 tpeþtan ðæge. q. d. Inter festum Nativitatis,
 & Epiphaniam; ad Luc. II, 33. &c. In LL. quoque Æthelstani R. (pag. 53.
 edit. Whelochianæ) sic Rex ille de seipso loquitur: Nu hæbbe ic funden mid ðam
 pÿtum ðe æt Faxceartpe mid me pæpon to middum pÿntpe. &c. quæ, Jo-
 hanne Bromtone interprete, sonant, Nunc inveni cum illis sapientibus qui apud
 Exoniam fuerunt mecum in sancto Natali Domini, &c. inter Legg. Adelstani
 R. colum. 850. Nativitas itaque Christi, quæ celebratur VIII. Kal. Januariæ,
 sive die 25. Decembris, dicitur MID-PINTER. eadem proفسus ratione quâ
 Johannis Baptistæ natalis, cujus solemnitas incidit in VIII. Kal. Jul. sive Junii
 diem 24. vocatur Anglo-Saxonice Mÿð-pumep. i. e. Media æstas. Conf. Rubb.
 ad Luc. I, 1, & 56. &c. Hinc mensis December quoque dicebatur Mÿðpÿn-
 tep monað. quod vocabulum occurrit in Laurentii Noëlli Dictionario manuscripto.
 Quin & in Islandicis ferunt extare Mÿðesvetrar manudar / ut in Danicis, ni fallor,
 Mÿðvinter maaned / quæ sono & sensu ab Anglo-Saxonico illo non abhorrent: an
 verò ad Decembrem etiam hæc quadrent pariter atque illud, statuam alii quibus
 otium est & animus. Vide Olai Wormii Fast. Dan. lib. I. cap. 14. pagg. 44. & 48.
 Hunc diem octavum Kalendas Januariæ, quo Christum natum Ecclesia religiose
 commemorat, antiquitus coincidisse cum Solstitio brumali (quemadmodum id in Im-
 perio Romano, sub ipsum Nativitatis seculum, vulgariter computari solebat) obser-
 vatum est ab aliis: qui & hinc evincere conantur, hujus diei celebritatem ab ipso
 Christianismo exorto invaluisse. Hoc autem, quamvis ad hunc locum pertineat,
 diffusioris est indaginis, quàm ut à me nunc attingi, aut in his chartulis habere lo-
 cum possit. Non tamen pigebit huc ascribere S. Augustini quæcumque Obser-
 va-

vatum. Hominis dispensatio, inquit ille, minor minorque fiebat, quæ significabatur in Johanne: Dei dispensatio in Domino nostro Jesu Christo crescebat, quod & natalibus eorum ostenditur. Nam ille natus est, sicut tradit Ecclesia, octavo calendæ Julias, cum jam incipiunt minui dies: Dominus autem natus, octavo calendæ Januarias, quando jam dies incipiunt crescere. Audi ipsum Johannem confitentem (*Job. III, 30.*) Illum oportet crescere, me autem minui. *Aug. enarrat. in Psalm. cxxxii. Simile quid reperitur tam alibi apud Augustinum, quàm apud alios. Sed hæc de voce Mid-pintep sufficiant. In monumentis Saxonis occurrit quoque Geol. pro hoc Festo natali: ut, Se þe ptalað on Sunnan niht. opþe on Geol. opþe on Cartpon. opþe on þone halgan þunper dæge. &c. i. e. interpretante Job. Bromtono, Qui furatur die Dominicâ, vel in sancto natali, vel in Paschâ, vel in ascensione Domini, &c. In L.L. Alvredi R. cap. 6. Vocatur etiam Gehol. ibid. cap. 39. quod & Angli etiamnum dicunt Gule. In Calendario Runico habetur IANNAAR. in Rubricis Danicis, Zule dag / Christi Sodsels dag. q. d. Dies Zule / Christi Nativitatis dies; & in M.S. quodam cod. Norvagico vidi, si rectè memini, Zola dagh. De hujus vocis originatione multi multa. Alii deductam eam volunt à Gr. ἰσλαῶ. alii à Lat. Jubilum, ac Heb. יובל. Alii eam autumant tantundem valere ac Gula, in Gula Augusti, de quo consulendum est H. Spelmani Glossarium: alii, tantundem atque Danici festi nomen Zuel / de quo subsequentiâ notavit Ol. Wormius. Quidam quia dies xxv. Decembris Julio Cæsari dies Brumæ habitus, à Julio diem hunc & insequentes à nostratibus Zuel dictos putant, idque autoritate Bedæ, qui hæc habet: Vetus sermo in Ecclesiâ xxv. diem Decembris esse faustissimum & lætissimum natalem filii Dei in terrâ, is nempe Julii fuit dies Brumæ, & fuit celebratus à vetere etiam Ecclesiâ. Hæc ille, *Fast. Dan. lib. I. cap. 7.* Hoc itaque redit ad illud quod modò dictum fuit de Mid-pintep. sive Bruma. Mibi non est dubium quin Geol isthoc affinitatem habeat cum vett. Saxonis Decembris ac Januarii Mensium nominibus, Æppa Geola & Æftera Geola. de quibus hæc cernuntur scripta in Menologio Saxonico M.S. On þam tpeþtan monðe býð an 7 xxx. daga. þe monað 17 nemned on Leben Decemþur. 7 on upe geðeode se æppa geola. þorþam þa monðar tpeþgen rýndon nemde anum naman. oðer se æppa geola. oðer se æftera. þorþan ðe hýra oðer gangeð beþonan þæra runnan æþon ðe heo cýrpe hig to þær dæger lenge. oðer æfter. id est, In duodecimo mense sunt dies xxxi. Mensis iste vocatur Latine December; nostrâ verò linguâ, Geola prior: quoniam duo sunt Menses, qui uno nomine gaudent; alter Geola prior, alter posterior est. Horum enim alter præcedit solem, priusquam convertat se, seu vergat, ad longitudinem, vel incrementum, diei; alter subsequitur. Quæ omnino conveniunt cum iis quæ ex Bedæ Operib. allegata video; scil. Menses*

Giuli à conversione solis in auctum diei, quo unus eorum præcedit, alius subsequitur, nomina accipiunt. *Fast. Dan. lib. I. cap. 14.* Ubi ratio iterum habetur de Solstitio illo hyberno. De altero Geola sic deinceps Menologium: On ðone eahte ðan geohhel-ðæg bið ðæg mon ðes ƿpuma þe mon nemneð Iantapius. ðæt is on upe geðeode ðe æftera geola. þ bið re æperða gearer monað nuð Rompapum 7 mið uƿ. q. d. Die octavo à Nativitatis festo inchoatur Mensis, qui dicitur *Januarius*; & linguâ nostrâ vernaculâ, *Geola posterior*: ab hoc autem Mense auspiciatur annus, tam apud nos, quàm apud Romanos. Neque ab his abludunt ea quæ ex *Bedâ desumpsit H. Spelmanus*, in voce *Mona*: scil. Primus eorum, i. e. Saxonum, mensis, quem Latini *Januarium* dicunt, dicitur *Giuli*. Intellego primus eorum mensis secundùm Romanum computum, alioquin nullo modo primus est. Sed me *Bedæ nostri Operibus destitutum piget hoc alienis oculis penitiùs indagare.* Huic Saxonico *Geola cognatum existimo Finmonicum* *Zoulu pãiwãnã* / quo significatur Christi Dies natalis; item *Sueticum IANA-Ψ.* sive *Jylamonat*, & *Danicum Zulemaen* / quæ Decembri respondent, quorumq; mentio fit in *Fast. Dan. lib. I. cap. 14.* Nec ab hoc nostro proposito alienum est illud, quod adducitur è *cod. quodam Islandico*; *Saa er twitugur sem hafur xx.* *Zola natuſ* / i. e. *Vigenarius*, vel viginti annos natus, censetur, qui xx. noctes *Julias* vixit; *ibid. cap. 12.* Ubi Per noctes Natalitiorum, inquit *Ol. Wormius*, ætas pupillaris in xx. numeratur. Hoc enim contingit Saxonico nostro *pintep.* nec non Gothico **VINTKNS.** ut accipiantur quoque pro Anno: quod fusissimè probavit *Cl. Junius*, in *Glossario suo Got. in voce VINTKNS:* His autem omissis, solummodò memorare libet, hanc *brumalem Christi nati solennitatem Anglis dictam esse Christmasse* / Christi festum; *Belgis Kerstmisse & Berstdagh* / *Alamannis Christtag*; i. e. Christi festum, Christi dies; *Germanis etiam quibusdam, Wj-nacht* / *wie-nacht* / *vel wijh-nacht* / q. d. *Nox sacra*; porò *vett. Frisonibus dictam fuisse Cristes moem* (11. *Fris. pagg. 94. & 97. editionis Colon.*) quod exponitur *Berstdach* in *Legum Friscarum compendio*, quod habetur in *Frisiæ descriptione nuperrimè editâ, cap. 55.* denique *vett. Danis, Cimbris, aut Gothis, PN' BARF* vel *PN' BIRF.* q. d. *Nativitas Dei*; *Fast. Dan. lib. I. cap. 2. & lib. III. cap. 3.* Unicum restat, de quo semel monendus est lector *Grammaticalibus intentus*; nos nempe in hac renovatâ *Rubricarum* editione, copulasse *Mjbban-pyntpa* (ad *Matth. III, 1. & ad Luc. II, 21. & III, 1.*) atque etiam *Sunnan-ðæg.* *Tiper-ðæg.* *poðney-ðæg.* &c. hac connexion [-] *conjunctivâ*: ut imperitis saltem aliquatenus constet, quòd per has dictiones *singulare quid denotetur.* Hoc quidem *Grammaticorum legibus interdictum esse non ignoro*: sed eo impressionis tempore ferè necessarium videbatur, quando nihil minùs præcogitabam, quàm hanc *Rubricarum* qualemcunque *dilucidationem.*

On tpeļtān dæg.] *Lat.* In Epiphaniā Domini; *ad verbum*, In die duodecimo, à Christi nimirum Festo natali; *Rubr. ad MATTH. II, 1.* Nos Angli Epiphaniam etiamnum vocamus **Twelfth day**; quæ aliàs in *Rub. ad Job. I, 29.* vocatur Gobeſ ætýpebnýſſe. *i. e.* Dei manifestatio. De hoc postea forsā ali- quid dicetur, ubi deventum fuerit ad illum Johannis paragrammum.

On cýlba mæſſe-dæg.] *Lat.* In Festo Innocentium; *Rubr. ad MATTH. II, 13.* Anglorum vulgus vocat **Childermasse day**. *LILD* isthoc desu- mi videtur ex hac Evangelii historiā: nam versu 16. hujus tmematis habentur, [Herodes] oſſloh ealle þa cýlð þe on Bethleem pæpon and on callum hýpe gemænum. fram tpy-pýntſum cýlbe 7 binnan þam. *pro Latinis* [Herodes] occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, à bi- matu & infrā. *Hic obiter notent Grammatici, LILD in hoc versiculo usurpari pluraliter pro Pueros; at vers. 13. & 14. præcedentibus, idem ipsum poni pro Puerum in Num. singulari. Conf. Matth. xviii, 25. Consimilia sunt Sing- ularia Fpýnð. Amicus; Lamb. Agnus; Spupnð. Gladius; Tacn. Signum; Ding. Res; &c. quæ minimè variata, dicuntur quoque de pluribus; Job. xv, 14. Luc. x, 3. Luc. xxii, 38. Job. xi, 47. & Job. viii, 29. Quod, minutum sit licèt, imprudentem inducere potest in magnos errores. Nescio unde desumptum sit, quod de numero Infantum, belluino Herodis jussu occisorum, affirmatur in Horo- logio Græco, his seqq. verbis; Τὰν ἀγίων νηπίων, ἃ ἐν Βηθλεὲμ ὑπὸ Ἡρώδῃ ἀπαχθῆναι, χι- λιάδων ὄντων ἰδ'. —. Huic tamen consentientem video Moscoviticum Lctionum Ec- clesiasticarum Indicem. Ferunt quoque idem reperiri in Missalibus Æthiopum Commemorationibus; sed quæ mihi nondum inciderunt in manus. Hujus diei appel- latio in Calendario Runico est **BARMA 4AKR**. Puerorum dies; *inq; Rub. Da- nicā, De wstýldige Bøms dag / 9. d.* Innocentium puerorum dies. *In Ru- bricis quæ sequuntur ad Matth. III, 1 & 13. legitur Æp mýððan pýntpa. i. e.* Ante Christi natale Festum; & *Oſep tpeļtān dæg. i. e.* Post Epiphaniā: ubi, præter Æp & Oſep. nihil est quod non fuit modò explicatum. Et no- bis non licet minutiis singulis immorari.*

On halgan dæg.] *Lat.* In die sacro; *Rubr. ad MATTH. IV, 1.* In citerio- rum seculorum Rubricis, quas vidi, omnibus, hic Evangelii paragrammus assignatur *Dominicæ primæ Quadragesimali*. Hanc autem diem Dominicam appellatam fuisse halgan dæg. non obscurè probatur ex Capitulis Latino-Saxonicis, à Cl. Spelmanno editis in Tomo I. Conciliorum: ubi pag. 610. *pro Latinis* Hebdomadā primā ante initium Quadragesimæ, ponuntur Saxonica On þæpe nýhtan pucan æp halgan nýht. *i. e.* In hebdomadā noctem sacram proximè antecedente. *Sic, pag. 615.* Singulis diebus Dominicis in Quadragesimā, Sacramenta Corporis & Sanguinis Christi

Christi sumenda sunt, transfertur Saxonice Ælce sunnan dæge on þýppe halgan tibe 17 to huple to zangenne. i. e. ad verbum, Singulo die Solis in hoc tempore sacro &c. Hinc facile potest intelligi id quod sequitur,

To ealpa halgena mærran.] Lat. Ad Festum omnium Sanctorum; Rub. ad MATTH. v, 1. Calendarium Runicum habet *IN*Ð*NA *YI*Ð*Ð*Ð. Sanctorum Festum. In Rubb. Danicis occurrit Paa alle Helgens dag; in Alamannicis, Am tage aller Heiligen / q. d. Omnium Sanctorum die. A quibus non multum discrepant Anglica Belgicæque hujus festivitatis nomina.

On þrize-dæg innan þæpe cýr-pucan.] Lat. Feriâ sextâ in primâ, vel (ut alii numerant) prædicaneâ, Quadragesimæ septimanâ: sive, Die Veneris illo, qui statim sequitur diem Cinerum; Rub. ad MATTH. v, 43. **LYS-PULA** (quod puto me nondum legisse in idoneo aliquo Sax. monumento) transfertur, in primâ Evangeliorum Saxonorum editione, **Cleansing Week**. q. d. Hebdomas mundans, purificans, expurgatoria. Certe **Kuyseh Belgis est Castus, mundus, purus: & Kuysehen / interprete Kiliano, significat Purgare, mundare.** Si conjiciendi licentia permittatur in re non satis exploratâ: existimarem hebdomadam, quâ inchoatur **Jejunium Quadragesimale**, forsan appellari mundam, puram, castam, ob rationes quasdam expressas in Capitulis illis, paulò antè laudatis, quæ Tomo Conciliorum primo inseruit Nob. Spelmannus. Paginis itaque 610. & 611. sive cap. 36. leguntur sequentia, Latine simul & Saxonice conscripta. Hebdomadâ primâ ante initium Quadragesimæ, confessiones Sacerdotibus dandæ sunt, —. Et sic ingredienti in beatæ Quadragesimæ tempus, **MUNDIS & PURIFICATIS** mentibus ad sanctum Pascha procedant, & per pœnitentiam se renovent, quæ est secundus **BAPTISMUS**. Quorum versio Saxonica ita se habet: On þæpe nýhtan pucan æp halgan nýht rcal zehpa to hý rcrýrte gan. —: 7 þonne rpa **GELLÆNSODUÐ** modum inzzangen on þa tid þær halgan rærtener. 7 þuph dæbbote híz rýlfe **LLÆNSIEN** pið þapa halgena Carþena. rorþon seo dæbbote 17 ærterum **FULPIHTE** zelice: Postea, cap. 43. legimus, Abstinentum est enim in his sacratissimis diebus à conjugibus, & **CASTE** & piè vivendum, ut sanctificato corde & corpore isti sancti dies transigantur; & sic perveniatur ad diem sanctum Paschæ: quia penè nihil valet Jejunium quod conjugali **MACULA** vel opere **POLLUITUR**. Saxonice, Eac 17 zerynrýcipum micel þearf þ hi híz on þar halgan tid **LLÆNLIE** healban butan ælceþ hæmeder **BESM Y TENNYSSE**. þte híz þuph arþærþ hý **GELLÆNSEÐRE** heortan 7 huopa lichoman Gode mid zecpemum dæbum to þam halgan Carþen-dæge becuman mægen. rorþon ne rorþtondeð þ rærten noriht þ mid zerynrýciplice peoþce bið **BESM Y TEN**.

TEN: *Hactenus incerti auctoris Capitula. Quibus addi possunt Homiliae cuiusdam verba, quae à majoribus nostris audiebantur primâ Quadragesimae die Dominicâ. Homilia sic incipit: Men þa leofertan. eop eallum is cuð þer Ʒeaplica ymbþyne us ƷebþunƷð efne nu ða LLÆNAN tís lengtenliceƷ færteneƷ. i. e. Viri dilectissimi, vobis omnibus notum est, quòd hoc curriculum anniversarium, vel hic anni decursus, nobis jam nunc apporet PURAM illam jejunii Quadragesimalis tempestatem. Et mox: Stuntlice fært se længtenlic færtene se ðe on ðisum LLÆNAN tuman mið ƷalƷcipe hune Ʒylfne beƷylð. On þihtlic is þ se LƷurtena man fæƷchlice lurtar ƷeƷfenne on ðam tuman þe he fæƷchlice mettar fopƷan Ʒcyl. i. e. Stultè observat ille jejunium Quadragesimale, qui hoc tempore PURO seipsum explet luxuriâ, vel lasciviâ. Non est æquum, ut Christianus homo desiderii carnalibus vacet (ad verb. perpetret) eodem tempore quo à cibis carnariis eum oportet abstinere. Ac si quis diceret; Ineptissimum est, ut Carnis illicitæ satietatem sibi Christianus indulgeat, qui à Carnibus licitis nunc temperare religiose tenetur. Integrum hunc Sermonem descripsi è membranâ, quas suppeditavit bibliotheca, atque etiam humanitas, Funiana. Sed nunc demum rescisco hanc Homiliam Quadragesimalem quoque incidisse in manus doctiſſ. Abr. Wheloci, qui aliquot ex eadem portiones deprompsit in suis Notis ad Bedæ hist. Ecclesiasticam, pagg. 71, 244. & 245. Vernalis jejunii mundities passim inculcatur in hortationibus Saxonum Quadragesimalibus. Conf. Regulae Benedictinae cap. XLIX. De voce PULA. prius dixi (pag. 511.) eam fortè deductam esse à Got. VIKR significante Ordo (vel ordinem) rerum vicibus suis recurrentium; Luc. 1, 8. Animadvertens autem ministerium uniuscujusque ipſius, sive classis, sacerdotum, semel durasse hebdomadam; capi cogitare Gotborum Antistitem fortasse nihil aliud innuere voluisse per IN VIKRŌN KŌNGIS SEINIS. quàm In hebdomadâ cognationis, sodalitatis, vel classis suæ. Hanc xxiv. Ordinum, seu ipſius, suâ cujusque septimanâ, successionem in munus sacerdotale, probant nonnulli ex 2 Reg. xi, 7. collato cum 2 Paral. xxiii, 4. Sed omnino confer Talmudis Hierosolymitani Tractatum תעניו, sect. 4. fol. 68. col. 1. editionis Cracoviensis. Jejuno bis in sabbato (Luc. xviii, 12.) transfertur Saxonice, Ic fæste tupa on Ucan. Islandice, Eg fasta tuisuar i Difu; & Danice, Jeg faster to gange om Ugen.*

To caput ieiunii on þobney dæg.] Lat. Feriâ quartâ, vel die, Cinerum; Rub. ad MATTH. vi, 16. Angli dicunt *Ashwednesday*; Belgæ, *Aſch-dach* / *affchen-woensdach*; Alamanni, *Aſcher mittwoch*; q. d. Cineralia. De hoc LAPUT IEIUNII sic Canon quidam (sub Edgardo R.) de modo imponendi penitentiam, §. 3. Ælc Bircop bið hƷ Bircop-Ʒtole on [on] þobney dæg þe pe hateð Lapud ieiunii. i. e. Omnis Episcopus sedem suam Episcopalem capeſcat

in die illâ Mercurii, quam *Caput jejunii* appellamus; *H. Spelm. Concil. Tom. I. pag. 460.* *Hic Cinerum dies vocatur Caput Quadragesimæ, in Reg. S. Benedicti, capp. 15, 41, &c.* *Vetus quoque istius Regulæ Interp. Theoticus, pro Caput Quadragesimæ, similiter posuit Habit de (seu Haubit dera vel dero) fastum: quod liquet ex Keronis Glossario Latino-Francico, cui titulus, Interpretatio vocabulorum barbaricorum in Regulam S. Benedicti, Abbatis.* *Rectius transtulisse mihi videntur Saxonici nostri Interpp. qui pro — Usque ad caput Quadragesimæ, substituere — Oþ lenctener anginne. atque — Oð angin længcten-fæstten. q. d. Usque ad initium, &c. Reg. Benedicti, cap. 15. Capite etiam 48. In caput (M s. capite) Quadragesimæ, redditur, in Versionum alterâ, On þopan lencten. q. d. Primâ, novâ, incipiente vel ineunte Quadragesimâ, seu vere. Incipiente Quadragesimâ quoque ab Ælfrædo R. vertitur, On þope-peapn Cartep-fæstten. Bedæ hist. Eccles. lib. v. cap. 2. Belgæ dicunt Voor lente / pro Vere, seu Quadragesimâ, primùm ineunte. Quare verò hæc feria nuncupetur ab Ecclesiasticis, Dies Cinerum, & Runicè AMPIAÆ. quod idem significat, non est hujus loci inquirere.*

To Gang-dagon.] *Lat. Rogationum, quas vocant, diebus; Rubr. ad MATTH. VII, 7. Hi Rogationum, Processionum vel Perambulationis dies appellantur Runicè PAKFAR vel PAKFAR. Norvagicè, Gangdagene; qui & ab aliis Septentrionalibus pariter dicuntur Gangdagur / à procedendo nempe vel incedendo: nam Saxonibus nostris Gangan est Ire; Ymb-gangan. Circumire; &c. Islandis quoque Ad ganga significat Ire; &c. Hinc ferunt septimanam illam, in quam hi Perambulationis dies incidunt, vocari Islandicè Gangdaga-vifa: sicut Anglo-Saxonicè vocabatur illa Gang-puca. Rubb. ad Mar. XVI, 14. &c. Job. XVII, 1. Non desunt qui hos Dies existimant dicendos Robigalia vel Rubigalia, Ambarvalia, & Amburbalia vel Amburbialia Christiana. A Crucibus etiam circumferendis hæc Rogationum feriæ nominantur Belgicè Kruijs-daghen; Alamannicè, Creutz tag: unde & Anglicum Crosse-mundap suum nomen accepisse, vero simillimum est. Plurima dici possent de hujus solennitatis origine atque celebratione tum piâ, tum supersticiosa: sed horum disquisitio virum otio, deliberatione ac tranquillitate fruentem postulat. Consulatur interim Gul. Durandi Rationale, lib. VI. cap. 102. Hic duo tantum vetustiora placuit inserere testimonia; quorum altero indicatur tempus, altero celebritas harum Rogationum, vel (ut aliquando vocantur) Litaniarum, solennium. Primum, quod ex veteri quodam precationum libro descripsit, atque Latine reddidit Ol. Wormius, ita habet: Otte Dag effter Fastelafus Søndag / er den første Dag i Faste / Item sex Dger der effter hæffuer du Paastedag / Item offuer fem Dger dernest hæffuer du Gang-dagene / Torsdagen i samme Dge er vor Herris Himmelfert Dag. id est, Octavo post*

Dominicam *Esto mihi*, primus occurrit dies Quadragesimæ; ab hoc sex computando septimanas, Paschatos occurrit festum; hinc quinque elapsis septimanis *Gangdagene* incipiunt; sed die Jovis ejusdem septimanæ festum celebratur Ascensionis Domini. *Fast. Dan. lib. III.* Alterum extat in LL. *Alvredi R. §. 6.* ubi *Lang-bazar* numerantur inter primarias Ecclesiæ festivitates. Siquidem hac Lege regali sancitum est De furatis die festo; ut habet titulus ejus apud *Jo. Bromtonum*, col. 820. Lex autem Saxonice hisce concipitur verbis; Se þe rtałað on runnan niht. oþþe on Leol. oþþe on Eartpon. oþþe on þone halgan þunper bæge. 7 on Lang-bazar. Ðana gehpylce pe pillað 7y tpybót. 7pa on Lencten fæstzen: Illud tamen *Lang-bazar* non agnoscitur disertim in hac impressâ Legis *Versione Bromtonianâ*, Qui furatur die Dominicâ, vel in sancto natali, vel in Paschâ, vel in ascensione Domini; in quolibet eorum volumus dupliciter emendandum sit, sicut in Quadragesimali jejunio. *Chron. col. 822.* Si cui libitum fuerit hanc rem accuratè fusq; pertractare, distinguat ille inter Rogationes, sive Litanias majores, ac minores; quæ à vet. *Menologis* interdum confunduntur. *Menologium* enim Saxonicum appellat diem *Aprilis xxv.* pone micelþa bena bæg. q. d. Majorum supplicationum, vel rogationum, diem: qui ipse tamen *Aprilis dies* in *Calendario Runico* vocatur *MAN FAKP4AR.* i. e. Parvi dies processionum, sive rogationum. *Conf. Durandum*, loco citato, alijsq; *Ritualium* librorum auctores. Vide quoque *Hen. Spelmanni Glossarium* in *Perambulatio*; ac præcipuè, in *Litania*.

On ðæpe oþþe Eartep-pucan.] *Lat.* In secundâ hebdomade Paschali; *Rubr. ad MATTH. IX, 14.* *EASTER* passim usurpatur à Saxonibus pro Paschæ festivitate. Sic, In die solemni Paschæ transfertur, On Eartep-bægez ppeolftibe. & To þam Earteplican ppeolfe. *Luc. II, 41, 42.* Sicque, Qui dicitur Pascha, ab *Interp. nostro* redditur, Se 7y gecpeben Eartpon. & ab *Aldredo Glosatore*, Se ðe gecuoeben 7y Eortpo. *Luc. xxii, 1.* Hæc quidem rectè interpretata sunt: sed dubito an Pascha occidere, & manducare commodè satîs reddantur per Eartpon gepypcan & pypcan. *Luc. xxii, 7, 8, 11.* Vereor etiam nè in *Sermone Paschali*, fol. 51. improprie dicatur *Epist 7y upe Eartep-tibe.* pe ðe fop 7y pæf geoffnod. pro *Lat.* Pascha nostrum immolatus est Christus; *1 Cor. v, 7.* *Priscis Alamannis* Pascha erat *Oostrun*: hodiernis etiam Germanis nota sunt *Ostern / ostertag*; nec non *Ooster / oosteren & oosterdag* / idem significantia. Hinc evenit ut *nds* aliquoties cernatur translatus *Osterlamb* / *Agnus Paschalis*; in *Rituum Paschalium* libro, quem ex *Hebraicis* vertebat *Jo. Steph. Rittangelius.* Hinc quoque mensis *Aprilis* à *Carolo M.* olim dicebatur *Ostermonat* / atque ab aliis nunc vocatur idem *Ostermaen & oostermaend* / q. d. Paschalis mensis. Quo sensu accipiendum est & *Eortup-monað* apud *Bedam nostrum*; è cujus cap. 13. de *Temporum*

porum ratione, sequentia lego à pluribus allegata. *Eosturmonath* / qui nunc Paschalis mensis interpretatur, quondam à Deâ illorum (*vett. Anglo-Saxonum, scilicet*) quæ *Eostre* vocabatur, & cui in illo festa celebrabant, nomen habuit: à cujus nomine nunc Paschale tempus cognominant, consueto antiquæ observationis vocabulo, gaudia novæ solennitatis vocantes. *Nisi hoc vocis Eartep vel Eortun etymon, munitum Venerabilis viri autoritate, mentem meam præoccupasset; haud gravatè subscriberem Germanorum originationi, quæ Paschæ Christianorum aptissime accommodatur.* Dicunt enim illi, suum *Ostern* fieri per *Metathesin ab Urstând*; hoc autem à veteribus usurpatum fuisse pro *Aufferstândtnus* / Resurrectio. *Quod autem alii deduxerint Oster ab Ost / Oriens; quia in feriis Paschalibus celebratur Ortus Solis justitiæ, sive Resurrectio Christi à mortuis: mihi quidem videtur id longius petutum.* Denique, Pascha Anglo-Saxonibus propriè dictum fuisse *Fæpeld*. nos ignorare non sinit Sermo ille Paschalis (fol. 59.) cujus hæc sunt verba: *þeort is gehaten on Ebpeircum gepeopde Parca. þ is on Leben Tpanritur. 7 on Engly Fæpeld. þorðan ðe on ðurum bæge þeþde Godes polc fram Egipta lande oþer ða peadan ræ: i. e. Hoc tempus [solenne] vocatur in linguâ Hebræâ Pascha, quod Latine Transitus est, Anglicè verò Fæpeld. hoc enim die populus Dei ex Ægyptiorum terrâ [egressus,] transit mare rubrum. Paschalis festivitas appellatur, in Calendario Runico, *ÐBR 11111 ÐN1*. Resurrectio Dei; à nobis Anglis verò adhuc dicitur *Easter*. Vide Act. XII, 4. *Cætera, & ðis ηεγάλης τῆς Πάσχα ἡδουράδου, & αἰεὶ τῆς ἀναστάσεως ἡμετέρας (ut loquuntur Græci) aliunde petenda sunt.**

Innan Lenct.] Lat. In Quadragesimâ; Rubr. ad MATTH. XII, 22. sic ad versum 38. sequentem, On þæpe þorþman Lencten pucan. i. e. In primâ hebdomadâ Quadragesimali. *Saxonicum LENCTEN. vel Lencten. usurpatur pro Vere, sive tempore verno. Hoc autem significatur per affine Lentel quod Belgis; ac per Glentz vel Lentz / quod superioribus Germanis est in usu. De Saxonica illius vocis genuinâ significatione certiores reddimur è Psal. LXXIII, 18. ubi Æstatem & ver tu plasmasi ea, transferuntur Anglo-Saxonice, Sumep 7 lengten þu geþcope hīz: Ita in Ms. Tract. de Æquinoctio vernali, §. II. lego, Ver 7 lencten tid. & pauld antè, §. 8. Ða Ebpeircan ðeoda þe Godes æ heolþon. ongunnon heopa geapeþ angin ealpa þihtlicort. þ is on ðæpe lenctenlican Emnihte. id est, Populus Hebraicus, qui legem Dei observavit, omnium rectissimè instituit anni sui principium, in ipso scilicet Æquinoctio vernali. Monumenta Saxonica aliàs reddunt In Quadragesimâ per On ða tid ðær þeoptiglican fæstener æþ Eartþon. (Bede hist. Eccles. lib. v. cap. 2.) vel per On ðæt þeoptigicr nihta fæstæn æþ Eartþon. (Menolog. Sax. ad Maii III.) q. d. Tempore jejunii Quadragesimalis, vel, In quadraginta dierum jejunio, ante festum*

festum Paschale. De Quadragesimæ observatione, conferatur Regula Benedictinæ cap. 49. item LL. Canuti R. cap. 17. Plurima etiam eò spectantia suppeditari possent ex Sermonibus Anglo-Saxonum Quadragesimalibus, e quibus nos pauca notavimus ad Lÿr-puca illud, in Rub. ad MATTH. v, 43. Quid hac de re statuerint vetustiores aliquot Ecclesiastici scriptores, observarunt alii. Nos preli importunitas nunc ardentè protrudit.

In octabay Petri et Pauli. Rubr. ad MATTH. xiv, 22. OCTABAS nihil aliud est quàm Octavas, quarum frequens fit mentio in vet. aliquot Calendaris Liturgicis. In LL. Canuti R. §. 16. occurrit, Of middan pintre of octabay Epiphaniæ. i. e. A festo Natali usque ad Octavas Epiphaniæ: quæ postrema verba explicantur mox, §. 17. ubi legimus, Of se eahtoþa bæz agan ry ofen tpeþta bæz. i. e. Donec transigatur Octava dies post Epiphaniam; ad verb. post duodecimum diem à festo Nativitatis. Calendarium Runicum explicatè habet **ANNA. & ANNEI 1AR.** i. e. Dies octava. Siquis plura de Octavâ in genere, ac speciatim de his Octavis SS. Petri & Pauli, pernoscere cupit, adeat ille Durandi Ration. lib. vii. cap. 1. §. 45, &c.

To þam færtene æp hæpfeþer Emnyht.] Lat. Ad Jejunium ante Autumni Æquinoctium. De Autumno, unâ è quatuor anni partibus, sic m s. ille Tract. de Æquinoctio vernali, §. 11. Autumnus is hæpfeþer. se hæpð Emnyhte. q. d. Autumnus vocatur hæpfeþer. habet autem ille Æquinoctium. Autumnus dicitur Alamannicè Herbst / Belgicè Herfst / Runicè **ANNA.** Danicè Høst. Hodierni etiam Angli Messem appellant **Harvest.** Saxonicum hæpfeþer occurrit in Rubb. ad Mar. vi, 17. & ix, 17. nec non ad Luc. vii, 36. & xiii, 6. Emnyht. vel Emnyht. est planè Æquinoctium: componitur enim ex Emne (quod & Efen scribitur) Æquus, æqualis; atque Nyht. Nox. Hinc Æquator dicitur Emnyhter cipul. q. d. Circulus æquinoctialis; Tract. de Æquinoct. vern. §. 1. de Sole quoque ibidem affirmatur, quòd constitutus esset, Ðat heo ðone bæz 7 þa niht geemnyhte —. i. e. Ut diem & noctem æquales ille faceret —.

To þam Ymbpene.] Lat. Ad Jejunium quatuor Temporum; Rubr. ad MATTH. xx, 29. Ymbpen færtē. Ymbpen puca. & Ymbpen vel Ymbpyne dagar (quibus significatur hoc quatuor Temporum Jejunium) ab hodiernis Anglis appellantur **Imber** / vel **Ember week**; à vet. Danis seu Cimbris, **XIÞBRN1AR.** Memini quoque me in ms. quodam cod. Norvagico legisse **Imbru** dagu vel daga. Plurimæ extant doctorum conjecturæ de vocis Ymbpen sive **Ember** originatione. Ab aliis enim existimatur illa affinis Anglico **Embers** / Favillæ; ab aliis, Alamannico **Entbehren** / Carere; ab aliis, Danico **Temperdags** / quo denotatur etiam i v. Temporum solemnitas, quòdque ab ipso Temporum vel

Tem-

Tempora sic denominatum censeo. Vir quidam doctissimus revocat **Ember** nostrum ad Græcum **Ἡμίσος**. Plura hujusmodi excogitata fuerunt **Etyma**, quæ quidem legi: sed ea nunc accuratè recognoscere non vacat. Certè Sax. **YMBREN**. vel **EMBRYNE**. significat Circuitum, circulum, curriculum, decursum: conflatum enim ex **Ymbe** vel **embe**. **Circum**; & **Ryne**. **Cursus**. Sic in *Tract. de Equinoct. vernali* lego, **Dæpe runnan rýne** is **ppýðe run**. **forðam þe heo** is **ppa upp**. 7 **þær monan rýne** is **neap**. **forðam þe heo** (*lege he*) **ýpnð ealra nýðemer** 7 **þære eorðan gehenbor**. id est, **Solis circulus, vel cursus, admodum amplius est; quoniam adeo elatus, vel altus, est ille: Lunæ verò cursus angustus est; propterea quòd illa omnium infima, terræq; proxima currat, vel cursum suum peragat. Hinc etiam Cursor est Anglo-Saxonice Rýnel. ut, Pilatur het geclypian hýr rýnel. i. e. Pilatus jussit vocari cursores suum; Pseuduang. Nicodemi, §. 3. Sed, quod propius ad rem nostram accedit, in Basilii Mag. Regulis Monachicis, Saxonice versis, manúq; exaratis, habetur On þiner lúfer rýne. i. e. Vita tuæ curriculo; §. 8. Ita, pro Lat. Per septimanæ curriculum, in Regulae Benedictinæ cap. 18. habet Versio interlin. m. s. Geon þære pucan empene: Pari modo, Opusculum quoddam m. s. de diurnâ consuetudine Monachorum, quod composuisse putatur *Aethelwoldus, Wintoniensis Episcopus, sic exorditur: Ðep on gýnð reo enbeþrðnyrr hu munecum geryr to healbenne ðone pe gollican þeap geonð þær geaper embþýne. i. e. Hic incipit Ordo, quomodo Monachis convenit Regularem observare consuetudinem per anni circulum, vel curriculum. Eodem sensu leguntur Emnibter rýne. Ymbe geaper ýmbþýnum. &c. in aliquoties laudato Tract. de Equinoct. vernali. Sed de Ymbren hætenus. Quum igitur hoc quadruplex Jejunium non sit conceptivum, aut indictivum; sed anniversarium, ac statis fixisq; vicibus recurrens: vocatur id propterea Embþýne. quod Anglus non incommode diceret **A Fast in course**. Quatuor autem hæc jejunandi tempora statuta sic designantur in Calendario Runico: **ÞARIAN XIÞBRN IAKR BDRIM IANNA IANÞ IBAIR LIÞN IAK. IAKRIR BDRIM I IARER IAKI XIÞN IAK. IRIBN BDRIM I KIIA IÞNIRN IAKI IBAIR FRÞN IÞNIN I IBAIÞBRI. IARER IANÞ I I KIIA IANÞ IAKI ÞARI IANNA IBAIK. Quæ, O. Wormio interprete, sonant, Primi dies Quatuor Temporum incipiunt (forte accidunt, vel incidunt; si modò Run. BDRIM & BDRIM cognata sint Saxonico *Гeбýpað*) septimo die post diem Cinerum. Secundi, quarto die Pentecostes. Tertii, die Mercurii post festum Crucis in Septembri. Quarti, primo die veniæ ante vesperam Nativitatis Domini. Postremam hanc periodum non satis assequor: puto tamen I KIIA IANÞ IAKI ÞARI IANNA IBAIK verbotenus esse transferenda, Sabbati, vel Saturni, die proximo ante Vigiliam festi Natalis. Quicquid sit:*****

fit: hoc quartum jejunandi tempus fixum incipit, secundum recentiores, feriâ quartâ post tertiam Dominicam Adventûs; vel, ut alii, post diem S. Lucie. Huc pertinet Distichon sequens, quod nobis obtulit MS. Calendarium veteri cuidam Glossario, penes Cl. Junium, Francico præmissum: scilicet,

Dat Crux, Lucia, Cineres, Karismata * dia

[* 22. dya]

Quod sit in angariâ quarta sequens feria.

Quanto in honore Saxonibus nostris olim habita fuerint hæc IV. solennia Tempora, non obscure docetur in LL. politicis Alwedi R. cap. 39. & in Ecclesiasticis LL. Canuti R. capp. 16. & 17. Hoc cap. 17. sic incipit: And þe þopbeodað opþal. 7 aðar þpeolþðaꝝum. 7 ýmbþen ðaꝝum. 7 Lencten ðaꝝum. 7 þiht þærtendaꝝum. i. e. secundum Job. Bromtonum, Et festis diebus juramenta, & ferri vel aquæ, vel hujusmodi legis examina fieri prohibemus, & quatuor Temporum, & diebus Quadragesimæ, & aliis legitimis Jejunii.

In hodiernâ feriarum istarum esurialium observatione, potissimum imitatione exprimitur exemplum Ecclesiæ, Act. XIII, 2, 3. Alias rationes adducere non spectat ad hoc nostrum opusculum. Vocabulum Ymbþen reperitur etiam in Rubb. ad Mar. XIII, 6. & IX, 17. item, ad Luc. I, 26. VII, 36. VIII, 40. IX, 12. & XIII, 6. Usus ejus paulò attentius fustisq; examinavi, quòd etiamnum id obtineat in Ecclesiâ Anglicanâ, sub nomine **Ember-dayer** vel **Ember-week**. Persimilis quoque usus est Hebraici תקופה significantis Circulum, revolutionem: ut, להקפות הימים Vulg. Lat. Post circulum dierum; I Sam. I, 20. תקופת השנה In revolutione anni; Exod. XXXIV, 22. & quæ sunt similia. Sed deproperans hæc libenter prætereò. Nec libet ad calculum nostrum vocare Heb. הקופה, quatenus significat illud Solstitia & Æquinoctia; hoc est aliquo modo, Quatuor anni Tempora.

To haligra þæmnena mæyran.] Lat. Ad sanctarum virginum festivitatem; Rubr. ad MATTH. XXV, I. In Calendario Runico habetur AMÞN ÞNULKA ÞAIA. Undecim millia virginum: quod in Calendariis quoque Latinis passim extat notatum ad Octobris diem XXI. Versio hujus Rubricæ, quæ in primæ Evangeliorum Saxoniorum editionis margine conspicitur, non rectè habet **Matrone** (i. e. Matrona) pro **FÆMNE**: Siquidem in hoc ipso Matthæi contextu, Simile decem virginibus, vertitur Saxonice, Ielic þam tyn þæmnum: Sic, in ipsa Fidei Symbolo, Natus ex Mariâ virgine, transfertur, Acnened of Mapian ðam mædene: Eadem quoque ratione, Mædenhad & Fæmnhad communi sorte usurpantur, in lib. Scintillarum MS. pro Virginitate. Posterioris hujus exemplum esto, Naht þpamað þæmnhad lichaman þar byð Ʒepoht ƷepemmuncƷ mober. Latine, Nihil prodest virginitas corporis, ubi operatur corruptio mentis. Et rursus: Betepe ýr eabmod ƷerincƷe. þænne ofepmod þæmnhad. Lat. Melior est

est humilis conjugalitas, quàm superba virginitas. *Hæc è Tit. XIII. Libri Scintillarum fideliter admodum accuratissimèq; interlineati Saxonica interpretatione.*

On monan dæg on fopman fæsten-dæg.] *Lat. Feriâ secundâ post primam Dominicam Quadragesimæ; Rub. ad MATTH. xxv, 31. Hunc Evangelii paragraphum ad feriam jam dictam pertinere confirmant tres saltem Lectionum Ecclesiasticarum Indices, quos, diversis seculis conscriptos, cum his nostris Rubricis hic obiter contuli. Videtur itaque hoc On fopman FÆSTEN-dæg tantundem valere atque illud On hæpe fopman fæsten-pucan. quod cernitur in Rubr. ad Mar. ix, 2. Nescio tamen quare Rubricarum interpretatio illa, quæ margini impressionis prioris ascribitur, pro Fopman fæsten habeat utrobique Rogation. Fortè Versionis illius auctori, nescio cui, imposuit vox Fæsten. quæ, Jejunium cum significet, ipsi videretur idem esse quod Lat. Festum. Conjecturæ meæ ansam præbuit marginalis illa interpretatio, ab eodem auctore apposita Rubricæ ad Matth. xvii, 14. ubi pro To þam fæstene æp hæpferter Emnyht. habetur **To the feast before harvest Emnyht.** i. e. Festo &c. nisi forsan, errante typographo, impressum fuerit feast pro fast. Tacitus prætermisi similes quasdam Interpretis anonymi hallucinationes; has etiam animo parum prompto, minúsque læto notavi: quippe qui viam haud dubiè patentiore reprensoribus præstruo, dum in tetricis istis obsoletisq; operam repentinam navo minutis.*

On Palm runnan dæg.] *Lat. Die Dominicâ Palmarum; Rub. ad MATTH. xxvi, 2. Aliqui hunc diem vocant Ramalia & Verbenalia. Dies est passim notissimus. Conf. Joh. xii, 13. & Rub. ad Mar. xiv, 1. &c.*

Æp halgan dæg.] *Lat. Ante primam Dominicam in Quadragesimâ; Rubr. ad MAR. vi, 45. Ex recentiorum seculorum Rubricis manifestè patet hunc Marci paragraphum peculiari designatione fuisse legendum in Sabbato post Cinerum diem: quod hic transfertur Anglo-Saxonice, On fæsternes dæg æp halgan dæg. Vide quid hac de re diximus in Rub. ad Matth. iv, 1. Huic simillimum est quod infra occurrit in Rubr. ad Mar. x, 46. Lapsus est utrobique, aut ego fallor, primus harum Rubricarum Interpres, qui, pro Æp halgan dæge posuit **Before Allhallon day;** q. d. Ante diem omnium Sanctorum. Sed error ejus profectò est facillimè condonandus.*

On midde fumeper mæyre æpen.] *Lat. In vigiliâ festi S. Johannis Baptistæ; ad verb. mediæ ætatis; Rubr. ad LUC. i, 1. Huic apprimè consentaneum est quod lego in vett. LL. Frisicis (pag. 162. edit. Colon.) An sinte Johannes dei to midda somera / i. e. S. Johannis die ad mediam ætatem, vel in mediâ ætate. In hisce legibus, vixdum satis exploratis, inveniet plura ad rem suam facientia, curiosus Anglo-Saxonismi excultor. Cujusmodi sunt Font / Baptisterium (pag. 94.)*

Berstinga / Baptismus (pag. 93.) quæ Anglorum vulgo non sunt ignota. Sic, *Tœ* sicut *Benedictus missa* (pag. 16.) idem est quod Saxonice *To S. Benedictur mærran*. vel *mærræ-dæg*. ad *Matth. XIX, 27*. Porro, VII. dies hebdomadæ appellantur, *Monndey & Nonndey* / Dies Lunæ; *Tysdey* / Dies Martis; *Wernsadey* / Dies Mercurii; *Tonerdey & Tonghersdey* / Dies Jovis; *fredey* / Dies Veneris; *Saterdey* / Dies Saturni; *Somndey* / Dies Solis (pag. 18, 15, 11.) quæ à Saxonice dierum appellationibus, quas supra adduximus, parum dissentiunt. Duos quidem jam proximè nominatos, Saturni scilicet & Solis dies, hodiernis Frisicis dici *Snioun & Sney* / auctor est nuperrimus quidam Frisicæ chorographus (C. Schotanus, ut ferunt:) qui & *Snioun* interpretatur *Sin-joun* / Belgicè *Son-avond* / i. e. Vigilia Solis diei; *Sney* autem dictum asserit quasi *Sin-eyn* / Belg. *Son-eygen* / i. e. Soli proprius dies. Vide pag. 22. Descriptionis illius Belgicæ, cui titulus *Beschrijvinge van Frieslandt*. Sed hæc obiter. De S. Willibrordo nostro, qui Frisones ad fidem Christianam convertit, nihil hac occasione, non proorsus importuna, dicendum censui. Ejus certè operam Apostolicam libenter recognoscunt hæc LL. vetustæ, pagg. 9. & 157. Conf. *Beda Eccl. hist. lib. v. capp. 11. & 12*. Quantum ad hunc *Johannis Baptistæ* diem festum attinet, hæc de eo habentur in MS. illo *Menologio Sax. ad Junii xxiv*. On ðone feoper 7 tpentigðan dæg dæg monðey byð rancte Iohannes acenneðnyr þær fulluhtepes. on þone ylcan dæg byð Solritia. þ 7r on upe geþeode Sunghite. id est, Mensis Junii die xxiv. celebratur nativitas S. *Johannis Baptistæ*: eodémq; die Solstitium est; quod est linguâ nostrâ, *Sungihite*: Hoc autem Solstitium æstivum aliàs vocatur *Se rumeplica runnstebe*. *Tract. de Equinoct. vern. §. 12*. Cætera, quæ de hoc *MID-SUMER* dicenda forent, petat lector ex iis quæ supra diximus ad vocem *Middwinter*. in *Rubr. ad Matth. 1, 18*.

On *podnes dæg* to þam ymbrene ær myðða pýntpan.] *Lat. Feriâ quartâ* quatuor Temporum Adventûs; *Rubr. ad LUC. 1, 26*. Unde sumenda est expositio illius quod proximè sequitur: scilicet,

On *Frige dæg* to þam ylcan færtene.] *Lat. Feriâ sextâ* ejusdem *Jejunii* (nempe, quatuor Temporum Adventûs;) *Rubr. ad LUC. 1, 39*. Inde quoque petendam arbitror explicationem subsequentis Rubricæ, quam primus Interp. inexplicatam reliquit: nimirum,

On *Satærn dæg* to ær-færtene ær middan pýntpa.] *Lat. Sabbato* quatuor Temporum Adventûs; *Rubr. ad LUC. III, 1*. Ex tribus aliis *Lectioinum Ecclesiasticarum Indicibus*, quos jam nunc consulo, manifestum est hanc S. *Lucæ* sectionem fuisse solemniter lectam in *Sabbato illo Jejunii recurrentis* in Adventu, sive ante festum Domini Natale. *Æp Saxonibus nostris significabat* *Conjugium*, nup-

nuptias: unde, *Ἦρ ἡρα ἄρβνύσε ἡεῦνσε. ἡεβete ἦ be ḍam ḍe reo ḍæbe ῖy. Yfel ἄρβνύσε ἦ ἄρῥært man piḍ ænige hine ῖoplicge. 7 mýcele ῖýnre piḍ oþeῖr æpe. oþþe piḍ ḡehaðoð. Polit. L.L. Canuti R. cap. 47. Quod Job. Bromtonus sic Latine expressit: Si quis adulteria facit, emendet secundum quod factum sit malum. Adulterium est, si sponsus cum vacuâ fornicetur; & multo pejus, si cum sponsâ alterius, vel cum ordinatâ; Chron. col. 928. Hinc etiam Anglo-Saxones legitimam uxorem nuncupabant Riht æpe. in Canonib. datis sub Edgardo R. capp. 8. & 21. An verò hæc feria esurialis dicta fuerit Æp-ῥærtten, quod fortasse seculis illis remotioribus, æquè ac quibusdam ceterioribus, prohibitum fuisset majoribus nostris celebrare nuptias sub hanc Fejunii solemnitatem; desiniant alii, quibus copia librorum, otiumq; eos versandi suppetunt. Nos vehementer urgemur, ut quàm maturimè transeamus ad ea quæ supersunt.*

On þone viii. dæg Godeῖr ætýpeðnýrre.] *Lat. In Octavâ Epiphaniæ (ad verbum, Dei ostensionis die octavo;) Rubr. ad JOHAN. I, 29. Epiphania est ÆTEPUNG. in Ælfrici Glossario Latino-Saxonico. Sic, Dies Epiphaniæ vocatur, in Rubb. Alamannicis, Tag der Erscheinung / vel Offenbarung / Christi; q. d. — Apparitionis, vel revelationis, Christi. Et in Rubb. Danicis, pro In Epiphaniâ, habetur Paa Christi herlige Aabenbarelsis; q. d. In gloriosâ manifestatione —. Quod autem hic dicatur Godeῖr, potius quàm Lpýrter. ætýpeðnýrre. id conforme est Runicis illis, quæ prius attigimus, PNI BARE & NBR MIA PNI. i. e. Nativitas & Resurrectio Dei. Sed hæc locutionis formula omnino videtur desumi è Tit. II, 13. ubi legitur, Περὸδεχόμενοι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τῆς μεγάλης Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: quò & Danica modò allata respicere quoque non nemo judicabit. Quod in hac Rubricâ vocatur Godeῖr ætýpeðnýrre. id ipsum liquidè nominatur Epiphania domini. Rub. ad Job. II, 1. aliàs verò Tpeῖrta dæg. i. e. Dies duodecimus: quod & supra monuimus ad Matth. II, 1. In Runico Calendario extat ERIMMHI IMR. Dies (non duodecimus, sed) decimus tertius; festo nempe Natali inclusivè numerato.*

Oþeῖr Eartpon be þæpe poðe.] *Lat. ad verb. Post Pascha de Cruce: i. e. In Crucis inventæ commemoratione post festum Paschale; Rubr. ad JOHAN. III, 1. Christi Crux nusquam non appellatur ROD. & Robe. ut, Se þe þa deaðan ḍuph hiῖr ḍrihtenlican mihte aῖæpde to liþe. þe lez hine ahon on poðe ḡealgan be hiῖr aḡenum pillan. i. e. Qui mortuos ad vitam suscitavit imperatoriâ, vel dominante, suâ potestate, seipsum voluntariè passus est suspendi in cruce; Basilii Regularum Monachicarum cap. 17. Ita, Nacodne Lpýrter. nacode poðe Lpýrter. nacod polga. i. e. Nudum Christum, nudam crucem Christi, nudus sequere; Lib. Scintillarum Tit. xi. Hinc Signum crucis passim dicitur*

Robe tacn. in monumentis Anglo-Saxonicis: sed & hæc Crucis solemnitas ab hodiernis Anglis hinc quoque appellatur **Þolsr rood day**; i. e. Dies sanctæ Crucis. Adjectum in hac Rubricâ cernitur **Opær Cartpon**. ut hæc Crucis Inventio, quæ incidit in Maii III. distinguatur ab alterâ illâ festiuitate, quam Crucis Exaltationem vocant; quæq; solebat obseruari die Septembris XIV. Distinctionis notâ non absimili, Exaltatio illa Crucis nuncupatur **FRÐIIΨIIÐ I IWBIIΨBRI**. i. e. Crucis festum in Septembri (in Calend. Run. supra citato:) ut discernatur ea ab inventæ Crucis die, qui in eodem Runico Calendario est etiam **FRÐII ΨIIÐ I**. Crucis festum.

Menologii Saxonici auctor multus est in describendo religiosam, siue potius supersticiosam, celebritatem inventæ Crucis. Ad Maii III. sic ille exorditur: **Erp̄tes þob þær gemetes æper̄t. rpa ur þa halgan zep̄ritu recgað.** on þone bæz þe þe nemnað **Quinta nonas Maias.** &c. i. e. Christi Crux primùm inventa fuit, sicuti nos docent sacræ scripturæ, die illo quem dicimus v. Non. Maias. &c. Reliqua his attexere nec postulat institutum nostrum, nec permittit deproperatio. Be þæpe þobe eodem sensu hic accipitur, quo Be **Mapia**. in Rub. ad Luc. x, 38. In opusculo etiam illo *Arbeholdi*, Episcopi Wintoniensis, manuscripto, ubi agitur de diurnâ consuetudine *Monachorum Ordinis S. Benedicti*, leguntur sequentia. **Singan hi ðone antemp þe ðæpe halgan þobe. 7 þær ærtes ænne þe sancta Mapian.** &c. id est, Cantent illi Antiphonam de S. Cruce, & tum postea unam de S. Mariâ, &c.

On runnan bæz feoþertyne nyht uppan Cartpon.] Lat. Dominicâ secundâ post Pascha; Rubr. ad JOHAN. x, 11. Feoþertyne **NYHT** est Quatuordecim noctes: sicut in Angliâ nostrâ etiamnum obtinet **Al foxtennight** vel **foxtnight** / pro Duabus septimanis. Sic, Una aut altera hebdomada dicitur *Anglo-Saxonice*, VII. niht oððe XIII. niht. ad verb. VII. noctes vel XIV. noctes; in epistolâ quadam *Elfrici*, Abbatis, ad *Wulffinum*, Episcopum *Shyrburnensem*.

Hinc factum est, opinor, ut auctor veterum LL. *Frisicarum*, metricè describens *Mosis mansionem cum Domino in monte Sinai*, pro *Quadragesima* dies & *quadragesima noctes* posuerit tantum, **Alle da xl. nachte; q. d. Omnes illas xl. noctes;** pag. 10. edit. *Coloniensis*. Nec aliter *Menologii* multoties à me laudati auctor descripsit *Jejunium Quadragesimale*, quàm per **Ðæt feoþertyger nihta fæsten ær Cartpon.** i. e. *Jejunium xl. noctium ante Pascha; ad Maii diem 3.* Similia exempla occurrunt alibi passim in *Anglo-Saxonum monumentis*. Quæ omnia mirè confirmant illud, quod tradidit *Tacitus de antiquis Germaniæ incolis*: *Nec dierum, inquit ille, numerum ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt, sic condicunt: nox ducere diem videtur; in Taciti Germaniâ, ante med. Vide quoque Cæsaris Comment. lib. VI. Plura hac facientia congeffit & Cl. Spelmannus, in Glossario suo, ad voces Herthus & Mona; itémq; Olaus Wormius,*

in Faſtorum Dan. lib. I. cap. 12. Ex hujus Rubricæ illustratione facillimè quis explicabit affinem illam, infra ſequentem, ad JOHAN. xx, 19. nempe, Seorpon nyht oþer Cartpon.] Lat. Dominicâ primâ poſt Paſcha; vel, Dominicâ in Albis, quam Angli vocant **Tolu Sundaþ**. Eſt autem Seorpon nyht (quod hodiè dicimus contractè **Sennight**) nihil aliud quàm Septinoctium: uſurpatur autem pro Septem dierum ſpatio, ſive Septimanâ.

To cypc-halzungum.] Lat. Ad Eccleſiæ dedicationem; Rubr. ad JOHAN. x, 22. In iſt hoc Euangeliftæ Contextu, ſolemnia hæc Templi conſecrati dicuntur **Εκείνη**: quod vocabulum Interp. Gothicus ſuo more reddidit per vocem æquipollentem, **INNINGIÞA**. q. d. Innovalia, vel initialia. Encæniam autem transfertur, in peruetuſtâ Aldredi Gloſſâ interlineari, Niuxer huxer halzung. ꝑ cipica halzung. i. e. Novæ domûs, vel Eccleſiæ (ſeu ædis) conſecratio; pariterq; in **Elfrici Gloſſario**, Nipe-cipc-halzung. in Verſione autem hac noſtrâ Saxonica, Tempel-halzunga. & in Sermone quodam Catholico de Dedicatione Eccleſiæ (in Not. ad Bedæ hiſt. Eccleſ. v. cap. 4.) Lypchica mæprunge. q. d. Eccleſiaſtica ſolemnitas, vel celebritas.

In Canonibus datis ſub Edgardo R. §. 28. habetur **Æt cypc pæcan.** pro In Eccleſiæ encæniam. Quo ſenſu & **Wake** vel **Wake-dap** etiamnum, in aliquibus ſaltem Angliæ oppidis, uſurpatur; pro anniverſariâ nempe illâ Eccleſiæ conſecratæ feſtivaritate.

Ab Iſlandis Encæniam appellantur **Muſteris viigsla**; ab Alamannis, **Birchweihung**; q. d. Templi dedicatio. A Danis eadem ſolemnitas vocatur **Birkeuielses Hoytid**; à Finnonibus (ni fallor) **Birkomeſſu**; à Belgis, **Berkmiſſe** vel **Bermiſſe**; q. d. Feſtum Eccleſiæ. In Gloſſâ quidem Saxonica Aldredi Preſbyteri (Joh. VII, 2.) video Temples mæſſa ſuppoſitum pro Scenopegia: ſed hoc imperitè factum eſſe, ego vix, aut nè vix quidem, dubito.

Saxonico illi **LYRIE** planè conſonat Scotorum **Kirk** / Alamanorum **Birch** / Belgarum **Berke** / Anglorum **Church** / &c. cujus etiam cognationis eſt **vett. Friſonum Tzierk** / quod pro Eccleſiâ vel templo ponitur, LL. Friſicarum pag. 94. alibiq; non ſemel. Sicut enim Friſicum **Tzylick** / quod occurrit in eodem illo Legum paragrapho, formatum fuit à Lat. Calix: ita, pari proſus transcriptio- nis normâ, ab illo **Lypic** vel **Berke** formari potuit hoc Friſtorum **Tzierk**.

De vocis **Lypic** originatione hoc videtur ſtatuendum. Quemadmodum Belgarum **Dom** / (i. e. Eccleſia Cathedralis) cenſeatur derivatum à Dominico, ſignificante Ædem ſacram univerſarum rerum Domino dicatam, ut habet Corn. Kilianus: ſic **Lypic** iſtud commodiſſimè revocari poteſt ad Græcum **Κυριακόν**, quatenus id ſignificet quoque Templum, ſeu ædem divino cultui conſecratam. Hujus Gr. vocabuli luculentum habetur exemplum in Concilii Laodiceni Can. 28. Verba ſunt, **Ὅτι εἰ δὲ ἐν τοῖς Κυριακοῖς ἢ ἐν τοῖς ἐκκλησιαῖς. οὐς λεγομένης Ἀγάπης ποιῆν, ἢ ἐν τῷ ἵερῷ τῷ Θεῷ ἐδίδεν ἢ ἀκρίβεια ἑρμανῆν.** Interea ſiquis illud **Dom** potiùs dictum, quaſi Domus Dei, vel

Domus orationis, existimaverit; ego quidem neutiquam repugnabo: sed Berke deductum esse à ΚΥΕΙΧΑΝ, non adeo facile cum doctis aliquot viris pronuncia vero. Siquidem dicendo ΚΥΕΙΧΑΝ, innuere videmur ἡμέραν at ΚΥΕΙΧΑΝ illud implicat, opinor, ὁμοίως, aut quid ei simile. Hujus Festi celebritatem aliquantisper indicat illa de-dedicatione Ecclesiæ Homilia, quæ habetur inter Sermones Saxonum catholicos MSS. ab Abr. Wheloco sæpius allegatos; item alia quædam Homilia, eundem titulum præferens, in lib. quodam Festivali, quem laudat Job. Gregorius noster, in Notis suis miscel. cap. 18. In Ætbeholdi quoque Directorio illo prius à nobis citato, inter Ecclesiæ Antiphonas recensetur una be ðeþe Lypuc-halgunga. i. e. De Ecclesiæ dedicatione. Reperiuntur & sex Sermones, In dedicatione Ecclesiæ, inter Opera Bernardi, pag. 338, &c. editionis Antverp. anno 1616. Sed hujusmodi longè plura sibi facile congerere potest lector non incuriosus. De Judæorum Encæniis consulatur 1 Machab. IV. & 2 Machab. X. item R. Mos. Maimonides, in balac. חנוכה, & Joseph Gorionides, hist. Jud. lib. III. cap. 13. Conferantur quoque Ritualium, quæ מנהגים vocantur, scriptores, qui ex professo agunt de festi illius anniversarii, חנוכה dicti, solennitate.

On langa þruga bæge.] Lat. Die Parasceues; Rubr. ad JOHAN. XVIII, 1. Saxonica significant Longâ die Veneris: nam Longa oratio est Lang gebed. Luc. XX, 47. Hanc sextam feriam ante Pascha, in quâ passus est D. N. Jesus Christus in cruce, vocant Græci τὴν ἡμέραν τῆς μετὰ τὸ πνευματικόν alii verò eam appellant Σάββατον. Nos Angli eandem nuncupamus **Good Friday**; Belgæ, **Goeden Vrydag**; q. d. Bonum diem —. Germani quidam hunc diem passionalem dicunt **Weyssfriday** / & **Witfriday** sive **Wittenfriday**. q. d. Album diem —. Memini me dudum legisse alicubi in Alstedii Operibus (quibus nunc privor) diem illam Veneris, in quâ passus est Christus, Germanicè dici ut **Gute Freytag** / ita **Barr Freytag** / à voce **Barr** quæ satisfactionem pro multâ significat. Certè **Care** / vel **Carr** / **Sunday** non prorsus inauditum est hodiernis Anglis, ruri saltem inter senes degentibus. Plures huc adferri possent hujus diei appellationes: quales sunt Germanorum quorundam **Still Freytag**; Gallorum **Le grand Vendredi**, **Vendredi saint** vel **oré**, &c. Sed de his plus satis. Hæc itaque dicta sunt de vocibus Rubricarum Anglo-Saxonicarum: in quibus nihil, quod sciam, prætermisi intactum, quod aut in genere aut speciatim non fuit quadantenus expositum. Particulari explicatione indignum judicavi illud in Rubr. ad Luc. II, 33. On þone runnan bæg betpeox mydde pynþer mæsse-bæg 7 tpeþtan bæge. i. e. Die Dominicâ inter festum Nativitatis & Epiphaniam. sic illud, On mid-lencteneþ runnan bæg (Danicè **Midfaste Søndag**) q. d. Die Dominicâ in mediâ Quadragesimâ; ad Job. VI, 1. item illud, On myð-lencteneþ pucan. ad Job. VII, 14. & , siqua sunt, similia. Nec Anum bæge. i. e. Uno die; ad Job. VI, 53. neque

neque Tpa pucan. i. e. Duabus hebdomadis; ad *Joh. xvi, 16.* singulari indiget annotatione. In his autem cursim illustrandis, prævideo me duplici subjectum iri criminationi. Altera est illorum, qui mihi vitio versuri sunt, quod rubricatos Lectionum Evangelicarum titulos, qui in Orientalium aliquot Interpretum Versionibus habentur, hinc quoque non contulerim: altera verò reprehensorum, quod in antiquatis eruderandis horas eluserim; atque in jejuna quadam vocabulorum enucleatione, operam planè perdiderim oleumque. Culpæ prioris objectioni nihil est quod respondeatur (si tenuitas nostra, omnium excusationum longè justissima, imprimis excipiat) præterquam quod temporis angustia, operarum importunitas, & alienæ quamplurimæ mihi intervenientes occupationes planè abstulerint otium libertatèmq; Orientales hac in re anxie consulendi. Habetur quidem Tabula Evangelicarum Lectionum (sicuti eæ ex Matthæo, Marco, Lucâ, & Johanne, in Dominicis & festis dies anniversarios, Ecclesiæ Syriacæ ritu distribuuntur) sub finem Nobilissimæ illius editionis N. Testamenti Syriaci, quæ Viennæ prodiit anno CIOIO LXII. Habentur etiam earundem Lectionum tituli, suis locis inserti, in Contextu N. Fœderis Ethiopico. In his itaque hujusmodiq; aliis periculum faciat, qui plures Rubricas conferendi desiderio tenetur. Habent præterea Coptitæ Christiani, inquit Athan. Kircherus, sua festa, seu solennia, per totius anni cursum celebranda: cùmq; octo numerâisset ille Arabicè descripta, mox addit, Præter hæc festa celebranda, alia non invenio; *Prodrom. Copt. Append. pagg. 331 & 332.* Conf. tamen ea quæ de Coptitarum festis, è Calendario Abulaibsan Ahmed, Calcasendii, notavit *Joh. H. Hottingerus, de Biblioth. Orient. cap. 2. pag. 253.* De Syrorum porro festivitatibus quædam, in epistola ad *Georg. Giengerum & Jac. Jonam, observavit Joh. Albert. Widmanstadius: qui insuper addit, Reliqua in libro qui בִּית גִּזְרֵי* hoc est, *Ararium* inscribitur, & Ephremi, Jacobi, Balaii, Cocoi aliorumq; & vitæ sanctitate & doctrinâ excellentium Syrorum autoritate constat, diffusè explicata sunt. Hunc Rituum Ecclesiasticorum librum memorat quoque *D. Hottingerus, de Biblioth. Orient. cap. 3. pag. 287.* Ad alteram objectionem respondeo: Hoc me vicissim malè habet, quod studium nostrum hinc unice positum fuerit in exsuccâ steriliq; vocabulorum explicatione: cùm inquirendæ quoque forent Solennitatum origines; ut inde quædam elicerentur documenta, quibus vel sanctimonia promoveri, vel superstitio quorundam redargui posset. Verùm hoc longè desideratissimum opus postulat virum secessu fruenter ac librorum copiâ. In his quidem Rubricarum vocibus eruendis ego aliquantò prolixior fui, quàm initio decreveram; quoniam earundem aliquammultæ in hunc usque diem non penitus exolverunt in Ecclesiâ nostrâ Anglicanâ. Ex iis etiam quæ elucidationibus istis contribuerunt linguæ cognatæ Boreales, nonnulla forsàn usu venient illustraturo per vetusta Saxonum nostrorum Ecclesiæ monumenta, cum situ (proh dolor!) ac tinea adhuc decertantia.

Me sanè, licèt apud Belgas peregrinantem, haud parum ad Anglo-Saxonismum tentandum incitavit hæc Cl. Spelmanni acerbior querela: Rem enim inprimis lugubrem duco, Gentisq; nostræ in probrum non mediocre, tot extare hodiè apud nos in Bibliothecis Academicis, aliisq; , veteris Saxonici idiomatis Manuscriptos codices, quot in orbe aliàs haud opinor reperiri; situ tamen & squallore corrumpi eos, dum è doctorum millibus nè vel mysta unus, vel linguæ illius quispiam sciolus habeatur, qui vel unum eorundem aliquem luce donet, aut enucleet. Annon mira hæc nostratium curiositas, foris esse familiares, domi hospites? callere linguas exteras, nescire patrias? In Tom. I. Concil. Præfat. ad Lectorem. Cui non absimilis est hæc, quam scripsit Job. Lelandus, exprobratio: Quotusquisque est hac nostrâ ætate, vel inter eruditos, qui rectè norit quos literarum flores Britannæ hortus protulerit. Certè ut ingratitude notam multi in hac parte eluant, nunquam profectò desidiæ maculam abstergent. Sic ille, in Comment. ad Cygneam cantionem, in Hunfridus.

III.

Variantes aliquot **LECTIONES** in Contextu **S. S. Evangeliorum ANGLLO-SAXONICO**, quas, tanquam cæteris notabiliores, excerpere visum est è quatuor *codicum* **MSS.** collatione. In istis autem recensendis, **O.** denotat codicem *Oxonensem*; **C.** *Cantabrigiensem*; **B.** *Benedictinum*; & **H.** *Hattonianum*.

MATTH. II, 7. *Beƿpan*] **C.** *Acƿobe*: **BEFRINAN.** item *Fƿinan* & *Fƿæƿnian*. *Saxonibus nostris est Interrogare, inquirere: pro quo Lancestrenses, inquit Laurentius Noëllus, dicunt fƿan.* *A Beƿpanan autem fit in Præterito Beƿpan. sicut ab Æthƿinan. i. e. Tangere, fit Æthƿan. &c.* **ALSIAN.** *Ahrjan* & *Axian* significant etiam Interrogare, petere: pro quibus *Angli scribunt to Ahs* / sed pronunciant quoque vulgariter *to Ahs* & *to Ar*. Sic pro Interrogavit habent **Codd. O. & B.** *Ahyobe. C. Acƿobe. & H. Acxobe (aliàs Axobe.) Mar. XII, 28.* Credibile est olim interfuisse tantum inter *Sax. Beƿpanan vel Fƿæƿnian. & Acƿian. quantum nunc interest inter Belg. Draeghen & Eyschen; sive Alam. Fragen & Heyschen:* quo-